

A DOMONKOSREND MAGYAR ZÁRDÁINAK VÁZLATOS TÖRTÉNETE.

JEGYZETEKSEL BŐVITETT KÜLÖNKIADÁS
„A SZENT DOMONKOS-REND MULTJÁBÓL ÉS JELENÉBÓL“
C. EMLÉKKÖNYVBŐL.

IRTA :

PFEIFFER MIKLÓS DR.

kassai székesegyh. kanonok, hittudományi főiskolai tanár
püspöki könyvtáros.

BOLTI ÁRA : K. 1-50

A SZENT ISTVÁN TÁRSULAT BIZOMÁNYA.

NYOMATOTT A SZENT ERZSÉBET NYOMDA R.-T.-NÁL

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000774530

Nr. 389.
1917.

Imprimatur.

Cassoviae, die 17. Januarii 1917.

† *Augustinus* m. p.
Episcopus.

A DOMONKOSRENDNEK
FENNÁLLÁSA HÉTSZÁZADIK ÉVFORDULÓJA
ALKALMÁBÓL

TANITVÁNYI HÁLÁVAL ÉS SZERETETTEL

AJÁNLJA

A SZERZŐ.

Tartalomjegyzék.

	Lap.
<i>Előszó</i>	7
<i>Források</i> : 1. Kéziratok	9
2. Nyomtatott művek	10
I. <i>Bevezetés</i>	21
1. A domonkosrend első <i>letelepedése</i> Magyarországon	21
2. A domonkosrend magyarországi <i>történetének korszakai</i>	26
II. A magyar domonkosrendtartomány vázlatos zárdatörténete	30
1. <i>Férfizárdák</i>	31
A) A mai Magyarország és Horvát-Szlavonország területén, <i>melyekről biztos történelmi adataink vannak</i>	31
B) A mai Magyar- és Horvát-Szlavonország területén kívül eső, azonban a magyar domonkosrendtartomány történetével kapcsolatos zárdák	71
a) <i>Bosnyák, illetve kun térítési működéssel kapcsolatos zárdák</i>	72
b) <i>Dalmát zárdák</i>	73
c) <i>Osztrák, cseh-morva, stb. zárdák</i>	74
C) A magyar domonkosrendtartomány kolostorai közt felsorolt zárdák, melyek létéről, vagy hol-létéről csak <i>bizonytalan adataink</i> vannak	76
2. <i>Apácazárdák</i>	83
A) Apácazárdák a mai Magyarország területén, <i>melyekről megbízható történelmi adataink</i> vannak	83
a) Ma már <i>nem létezők</i>	83
b) Szent Domonkos III. Rendjének újabban alapított és ma is <i>létező zárdái</i>	88
B) <i>Magyarország területén kívül eső, azonban történetével kapcsolatos domonkosrendi apácázárdák</i>	90
C) Apácazárdák <i>hiányos, vagy téves domonkosrendi vonatkozással</i>	91
<i>Forrásidézetek és jegyzetek</i>	93

ELŐSZÓ.

„A szent Domonkos-rend multjából és jelenéből“ c. emlékkönyv tervezői felszólítottak, hogy írjak számukra valamit a domonkosrend magyarországi multjáról.

Mielőtt valamely rend szerepéről, szellemi hatásáról egy ország multjában magunknak képet alkothatnánk, életének külső kereteit, telepeinek, zárdáinak számát, földrajzi elhelyezését, nagyságát, stb. kell ismernünk. Ezért a magyar domonkos-rend multjának felkutatásánál is elsősorban annak monasteriologiáját kell — legalább hozzávetőleg — megállapítani.

Ez utóbbi a célja jelen dolgozatnak. Hézagosságát az magyarázza, hogy rövid határidőn belül kellett elkészíteni. Ezért a felhasznált forrásmunkákból is csak keveset, a legfontosabbnak látszó adatokat lehetett hozni.

Hálás köszönet mindazoknak, kik e rövid dolgozat elkészítését tudásukkal és szivességükkel megkönnyítették; elsősorban Főtisztelendő P. Szalay János urnak, domonkosrendi áldozópapnak, a hazai domonkosrendi mult buzgó kutatójának, kinek a „Monumenta Ordinis Fratrum Praedicatorum Historica“ c. forrásmunka több becses adatát köszönöm.

Kassa, 1916. október hó.

Pfeiffer Miklós dr.

E dolgozat megírásánál használt források :

I. Kéziratok :

A) *A budai Magyar Országos Levéltárból:*

1. Diplomatikai Osztály 30479 (a kolozsvári domonkoszárdáról 1491-ből.)

2. Diplomatikai Osztály 30478 (a kolozsvári domonkoszárdáról 1498-ból, fentebbinek másolata.)

3. Dominicani, Fasc. 34. Nr. 5. (Antiqu. Nr. 2.)
1701. évi okt. 15-iki pecsétes átirat (a simontornyai domonkosokról 1527-ből. Közölve e dolgozat 310. jegyz.)

4. Dominicani, Fasc. 34. Nr. 7. (az alvinci volt domonkoszárdáról 1552-ből. Közölve e dolgozat 57. jegyz.)

5. Index Actorum Piarum Foundationum, sub. litt. D., Fasc. 8. Nr. 76. (a margitszigeti domonkos apácák visszatelepítéséről 1756-ból.)

6. Index Actorum Piarum Foundationum, sub litt. D., Fasc. 14. Nr. 159. (a kassai domonkosokról 1769-ből.)

B) *A budapesti Egyetemi Könyvtárból:*

7. Kaprinay S. J., Collectio M. S. (Idézéseinknél használt rövidítése: M. S. Kaprinay.)

C) *A vasvári domonkoszárdából:*

8. Egy 1244-ből keltezett adománylevél újabb másolata (v. ö: Mon. Hung. Hist. I, Dipl. XII. 151. Nr. 102; Hazai Okmt. IV. 27—28 Nr. 11.)

II. Nyomtatott művek:

Ábel Jenő: Egyetemeink a Középkorban. Budapest, 1881. (Rövidítésünk: Ábel.)

Analecta Sacri Ordinis Fratrum Praedicatorum seu vetera Ordinis monumenta recentioraque acta. I. Romae, 1893. (Röv.: *Analect.* I.)

Annales Ordinis Praedicatorum. Auctoribus FF. Mamachio, Pollidorio, Badetto, Christianopulo. Tom. I. Romae, 1756. (Röv.: *Annal. O. P.*)

Annalium Ordinis praedicatorum Continuatio. Liber III. Anno 1221. Auctore F. Christianopoli. Ed: *Analect.* I. 47 ss. (Röv.: *Annal. Contin., Analect.* I.)

Année Dominicaine, ou Vie des Saints, des Bienheureux, des Martyres et des autres personnes illustres de l'Ordre des Frères Prêcheurs. Lyon, 1883—1896. (Röv.: *Année Dominicaine és a kötetnek hónapszerinti megnevezése.*)

Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde. Lásd: Fabritius. (Röv.: *Arch. d. v. f. sieb. Landesk.*)

Auvray, Lucien: Les Registres de Grégoire IX. Paris, 1896—1910. (Röv.: *Auvray.*)

Balics Lajos: A római katolikus egyház története Magyarországon. I. Budapest, 1885., II. I. 1888., II. II. 1890. (Röv.: *Balics.*)

Balme—Collomb O. P.: Cartulaire ou Historie diplomatique de Saint Dominique. III. Paris, 1901. (Röv.: *Balme—Collomb.*)

Bednár József: Az apostagi plébánia története.
M. Sion, III. 1865. 441—458. (Röv.: Bednár, M.
Sion . . .)

*Békefi Remig: A Balaton környékének egyházai
és várai a középkorban.* Budapest, 1907. (Röv.: Békefi :
Balaton.)

*Békefi Remig: A káptalani iskolák története
Magyarországon 1540-ig.* Budapest, 1910. (Röv.:
Békefi : Kápt. isk.)

*Békefi Remig: A pásztói apátság története
1702—1814.* Budapest, 1902. (Röv.: Békefi : pásztói
apáts. 1702—1814.)

Békefi Remig: A pécsi egyetem. Budapest, 1909.
(Röv.: Békefi : pécsi egyet.)

*Békefi Remig: Árpádkori közoktatásügyünk és
a veszprémi egyetem létkérdése.* Budapest, 1896. (Röv.
Békefi : Árp. Közokt.)

*Bodrogiensis, Svipertus O. P.: Commentariolum
de provinciae Hungariae originibus anno 1259 . . . per-
scriptum,* M. O. F. P. H. I. 305. ss. (Röv.: Bodrogi-
ensis, M. O. F. P. H. I.)

*Borovszky Samu: Csanád vármegye története
1715-ig.* I. Budapest, 1896. II. 1897. (Röv. Borovszky.)

Borovszky Samu: Bács-Bodrog vármegye. I. Buda-
pest (1909) A „Magyarország vármegyéi és városai“
c. gyűjteményből. (Röv.: Borovszky : Bács-Bodrog vm.)

Bullarium Ordinis FF. Praedicatorum. I—VII,
Romae, 1729—1739. (Röv.: Bullar. O. P.)

*Bunyitay Vincze: A váradi püspökség története
alapításától a jelenkorig.* I—III. Nagyvárad. 1883—1884.
(Röv.: Bunyitay.)

*Catalogus Manuscriptorum Bibliothecae Reg.
Scient. Universitatis Budapestinensis.* Tomus II. Pars

II. Catalogus Litterarum Originalium ac Collectionis Hevenessianae et Prayanae. Budapestini, 1894. Pars III. Catalogus Collectionis Kaprinayanae et Supplementa. Budapestini, 1907. (Röv: Cat. M. S. U. Bp.)

Codex Diplomaticus Patrius. Lásd: Hazai Okmánytár.

Cormier, Hyacinthe O. P: La Bienheureuse Diane D' Andalo et les Bienheureuses Cécile et Aimée. Rome, 1892. (Röv: Cormier: Diane.)

Coulon, Remigius O. P: Scriptores Ordinis Praedicatorum . . . auctoribus J. Quetif et J. Echard. Editio altera. Fasc. V. Paris, 1912. (Röv: Qu.-Ech. Coulon Fasc. V)

Csáka Károly: Adalék Esztergom XIII. századi helyiratához, M. Sion, V 1867. 332—352. (Röv: Csáka: Esztergom helyrajza, M. Sion . . .)

Csánki Dezső: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. I. Budapest, 1890. Röv: Csáki I.)

Csánki Dezső: Szent Erzsébetfalva. Századok, 1893. 16—26.

Denifle, Heinrich O. P: Die Universitäten des Mittelalters bis 1400. I Berlin, 1885. (Röv: Denifle: Univ. Mitt. I)

Egyháztörténelmi emlékek a magyarországi hitujítás korából. (Monumenta Ecclesiastica Tempore Innovatae in Hungaria Religionis illustrantia Szerk. Bunyitay V., Rapaics R., Karácsonyi J. I 1520—1529. Budapest, 1902. (Röv: Eml. Hituj. kor. I.)

Erdélyi László-Sörös Pongrác: A pannonhalmi Szent-Benedek-Rend Története. Budapest 1—XII. 1902—1912. (Röv: Erdélyi-Sörös.)

Eszterházy János gr: A kolozsvári Boldogasszonyról címzett domonkosok, jelenleg ferenciek egyházának történeti és építészeti leírása. Magyar Sion IV. 1866 561—585. (Röv: Eszterházy: A kolozsvári domonkosok, M. Sion . . .)

Eubel, Conradus: Hierachia Catholica Medii Aevi. Monasterij, 1898. (Röv: Eubel.)

Fabritius, Karl: Zwei Funde in der ehemaligen Dominikanerkirche zu Schäszburg, Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde, Neue Folge, Kronstadt, V Band I Heft 1861 1—40. (Röv: Fabritius, Arch. d. V. f. sieb. Landesk. Neue F. V.)

Farlati: Illyricum Sacrum. Venetiis, IV. 1769. V. 1775. (Röv: Farlati.)

Fawtier, R(ober)t: La vie de la Bienheureuse Helène de Hongrie. Rome, 1913. (Röv: Fawtier.)

Fejér Georgius: Codex Diplomaticus Hungariae ecclesiasticus et civilis. I—XLII. Budae 1829—1844. (Röv: Fejér.)

Fejérpataky László: Jog- és természettudomány az Árpádok alatt. Figyelő III. 1877., 190—191. (Röv: Fejérpataky, Figyelő III.)

Ferrari Sigismundus O. P: De rebus Hungaricae provinciae Ordinis Praedicatorum. Viennae, 1637. (Röv: Ferrari.)

Finke: Ungedruckte Dominikanerbriefe des 13. Jahrhunderts. Paderborn, 1891. (Röv: Finke.)

Fracheto, Fratris Gerardi de, O. P: Vitae Fratrum Ordinis Praedicatorum necnon Cronica Ordinis ab anno 1203 usque ad 1254. (Lovanii, 1896. A M. O. F. P. H. I. kötete. Így is rövidítem idézéseknél.)

Fraknói Vilmos: Magyarország egyházi és politikai összeköttetései a római Szent-Székkal. I. 1000-1417. Budapest, 1901. (Röv: Fraknói I.)

Gegő Elek: A moldvai magyar telepekről. Buda, 1838. (Röv: Gegő.)

Hazai Okmánytár. Codex Diplomaticus Patrius (Kiadják Nagy Imre, Paur Iván, Ráth Károly, Vég-helyi Dezső. I—VIII. Győr—Budapest, 1865—1891. (Röv: Hazai Okmt.)

Höke Lajos: Adatok Hontvármegye egyházi archeológiájához. M. Sion IV. 1866. 822—845. (Röv: Höke, M. Sion.)

Ipolyi Arnold: Adalékok a magyar domonkosok történetéhez. M. Sion V. 1867, 481—497, 590—610, 662—673, 769—776. (Röv: Ipolyi, M. Sion.)

(Ipolyi Arnold): Schematismus Historicus Dioecesis Neosoliensis pro anno saeculari 1876. (Röv: Schemat. Hist. Dioec. Neosol.)

Jakab Elek: Apáczakláštrumok Erdélyben. Tört. Tár XIII. 1867. 43—87. (Röv: Jakab, Tört. Tár.)

Jakab Elek: Kolozsvár Története. I. Kr. e. 513-1540. Buda, 1870. (Röv: Jakab: Kolozsvár. I.)

Jerney: A magyarországi káptalanok és konventek mint hiteles helyek. Tört. Tár. II. 1855. (Röv: Jerney, Tört. Tár.)

Jeszenák Gábor br: Magyar Boldog-Ilona élete. Pozsony, 1910. (Röv: Jeszenák.)

Karcsu: A szerzetes rendek egyetemes története. II. Pest, 1867. (Röv: Karcsu II.)

Kassai, Aszázéves — egyházmegye történeti névtára és emlékkönyve. I—II. Kassa, 1904. (Röv: Kassai Egyházm.)

Kemény Lajos, ifj. : A reformáció Kassán. Oklevéltárral. Kassa, 1891. (Röv. : Kemény.)

Kereszturi J. : Descriptio Epp. et Capituli Varad. M.-Varad. 1806. (Röv. : Kereszturi.)

Knauz, Ferdinandus : Monumenta Ecclesiae Strigoniensis. I—II. Strigonii, 1874.—1882. (Röv. : Knauz.)

Knauz Nándor : Az esztergomi főkaptalannak árpádkori okmányai, M. Sion III. 1865. (Röv. : Knauz : Eszterg. okm., M. Sion)

Knauz Nándor : Néhány sor Györről, M. Sion I. 1863. 793—794.

Knauz Nándor : Utóirat a tapolczai apátság történetéhez, M. Sion I. 1863. 603—605. (Röv. : Knauz : tapolcz. apáts., M. Sion.)

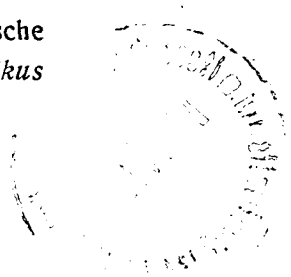
Koller : Historia Episcopatus Quinqueecclesiensis I—VII. Posonii 1782—1806. (Röv. : Koller.)

Lamatsch, Ignaz O. P. : Beitrage zur Geschichte des Dominikaner—Ordens. Oedenburg. 1855. (Röv. : Lamatsch.)

Lehotzky, Andreas : Inclyti Regni Hungariae et partium eidem adnexarum, Statuum et Ordinum, seu nobiliorum Familiarum Stemmographia. II. Posonii, 1798. (Röv. : Lehotzky II.)

Lipszky, Joannes : Repertorium locorum objectorumque . . . Hungariae, Slavoniae, Croatiae et Confinium Militarium, Magni item Principatus Transsylvaniae occurrentium. Budae, 1808. I. II. (Röv. : Lipszky.)

Lukcsics József : „Nikolaus Pfeiffer : Die ungarische Dominikanerordensprovinz“ ismertetése. Katholikus Szemle, 1913. 1121—1122.

Luttor Ferenc: Magyarországi Szent Ilona: Religio, 1913. 776—778.

Magyar Sion. Esztergom 1863—1869. I.—VII. (Röv. M. Sion.)

Mandonnet O. P: Preachers (Order of), The Catholic Encyclopedia, XII. New-York, (1911.) 354—370. (Röv.: Mandonnet, Cath. Enc. XII.)

Mangold Lajos: A magyarok oknyomozó története. 5. kiadás, Budapest, 1907. (Röv.: Mangold.)

Marczali Henrik: Magyarország története az Árpádok korában. Budapest, 1896. (Szilágyi: A magyar nemzet története c. mű II. kötete.) Röv.: Marczali.)

Margaliits Ede: Horvát történelmi repertorium. Budapest, I—II. 1900—1902. (Röv.: Margaliits.)

Michele Pio, F. Gio. — Bolognese O. P: Delle vite de gli Huomini illustri di S. Domenico. I. Bologna. 1607. (Röv.: Michele Pio I.)

Monumenta Conventus Bononiensis O. P Analect. I. 71. ss.

Monumenta Germaniae Historica, lásd: Pertz.

Monumenta Hungariae Historica. (Magyar Történelmi Emlékek.) Diplomataria, Pest I. ss. 1857. ss: (Röv.: Mon. Hung. Hist. Dipl.)

Monumenta Ordinis Fratrum Praedicatorum Historica. Lovanii et Romae, I—XIV. 1896—1904. (Röv.: M. O. F. P. H.)

Monumenta Romana Episcopatus Vesprimiensis. Budapest, I—IV. 1896—1907. (Röv.: Mon. Vespr.)

Monumenta Vaticana Historiam regni Hungariae illustrantia. Budapest, Series II—IV. 1887—1891. (Röv.: Mon. Vat. H. Ser. I.)

Mortier O. P: Histoire des Maitres Généraux

de l'Ordre des Frères Prêcheurs. Paris, I—VII. 1903—1914. (Röv: Mortier.)

Munkácsi Bernát: Jelentés az esztergomi fogolytáborban végzett voltják nyelvi és néprajzi tanulmányaimról. Akadémiai Értesítő, 1916. 61—77. (Röv: Munkácsi, Akad. Ért.)

Nagy Imre: Jelentés a Gróf Zichy-féle zsélyei (Nógrád-m.) Oklevéltárról. Századok III. 1869. (Röv: Nagy I: Zichy oklt., Századok . . .)

Palugyay Imre: Budapest leírása. Pest, 1852. (Röv: Palugyay.)

Pauler Gyula: A magyar nemzet története az árpádházi királyok alatt. Budapest, I—II. 1899. (Röv: Pauler.)

Pertz, Georgius Henricus: Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum. Hannover. (Röv: M. G. SS.)

Péterffy: Sacra Concilia Hungariae. II. Posonii, 1742. (Röv: Péterffy II.)

Pfeiffer Miklós: A domonkosrend első letelepedése Magyarországon. Religio 1912. 305—307. (Röv: Pfeiffer, Religio 1912.)

Pfeiffer Miklós: Magyar dominikánusok Albániában a XIII. században. Religio 1913. 221—222. (Röv: Pfeiffer, Religio 1913.)

Pfeiffer, Nikolaus: Die ungarische Dominikanerordensprovinz von ihrer Gründung 1221 bis zur Tatarenwerüstung 1241—1242. Zürich, 1913. (Röv: Pfeiffer.)

Póda Endre: A soproni kath. „parochia“ és a „Soproni kath. hitközség“ története. Sopron, 1892. (Röv: Póda.)

Potthast: Regesta Pontificum Romanorum. Berolini, I—II. 1874—1875. (Röv: Potthast.)

Quetif-Echard O. P: Scriptorum Ordinis Praedicatorum. I. Paris, 1719. (Röv: Qu-Ech.)

Récsei Viktor: A kassai püspökségi könyvtár codexeinek és incunabulumainak jegyzéke. Budapest, 1891. (Röv: Récsei: Kassai pk. könyvt.)

Reichert, Benedictus M. O. P: Acta Capitulum Generalium Ordinis Praedicatorum. Lásd: M. O. F. P. H.

Romanus a sancto Venantio: Syllabus Praesulum Jaurinensium.-Supplementum. Jaurini, 1822. (Röv: Romanus: Praesul. Jaur., illetve: Romanus: Suppl. Praesul. Jaur.)

Rómer Flóris: A régi Pest. Budapest, 1873. (Röv.: Rómer.)

Rupp Jakab: Budapest és környékének helyrajzi története. Pest, 1868. (Röv.: Rupp: Budapest.)

Rupp Jakab: Magyarország helyrajzi története. I. Pest, 1870. II. Pest, 1872, III. Budapest, 1876. (Röv.: Rupp.)

Sarti, Mauri — et Mauri Fattatorini de claris Archigymnasii Bononiensis Professoribus a saeculo XI. usque ad saeculum XIV. Ed: Caesar Albicinius et Carolus Malagola. I—II. Bononiae, 1888—1896. (Röv.: Sarti—Albicinius.)

Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Cassoviensis ad annum Jesu Christi 1847., ugyancsak ad annum 1825. és 1854. Cassoviae. (Schemat Dioec. Cassov.)

Schematismus almae Provinciae Sancti Joannis a Capistrano Ordinis Fratrum Minorum S. P. Francisci. Budapestini, 1905. (Röv.: Schemat. O. F. M. Capistr.)

Schematismus almae Provinciae S. Stephani Proto-Regis Hung. Ordinis Fratrum Minorum in

Transsylvania Hungariae. Claudiopoli, 1906. Rö. v. : Schemat. O. F. M. Transsylv.)

Schematismus Historicus Dioecesis Neosoliensis pro anno saeculari 1876. Neosolii. Lásd : Ipolyi.

Schematismus Patrum et Fratrum Sacri Ordinis Praedicatorum Almae Provinciae Austriaco-Hungaricae pro anno Domini 1910., ugyancsak pro 1914. és pro 1916. Viennae. (Rö. v. : Schemat. O. P. Austr.-Hung.)

Schier, Xystus : Buda Sacra sub priscis regibus. Viennae, 1774. (Rö. v. : Schier : Buda Sacra.)

Schmitth, Nicolaus : Episcopi Agrienses. I—III. Tyrnaviae, 1768. (Rö. v. : Schmitth : Ep. Agr.)

Specimina regestorum atque notarum historicarum . . . Conventus Viennensis . . . Fratrum Praedicatorum . . . Vindobonae, 1898. Jurib. Manuscripti. (Rö. v. : Specimina.)

Stuhlmann Patrik : Képzőművészeti alkotások Kassán. A jászóvári premontrei kanonokok kassai főgimnáziumának jelentése az 1900—1901. iskolai évről. Kassa, 1901. I—47. 11. (Rö. v. : Stuhlmann.)

Szarka Gyula : Váci domonkos konvent története. Budapest, 1912. (Rö. v. : Szarka.)

Századok. (A Magyar Történelmi Társulat Közlönye.) Budapest. (Rö. v. : Századok.)

Szeredai, Antonius : Series antiquorum et recentiorum Episcoporum Transsylvaniae. A. Carolinae, 1790. (Rö. v. : Szeredai.)

Teutsch-Firnhaber : Urkundenbuch zur Geschichte Siebenbürgens. I. (bis 1301.) Wien, 1857. (A Fontes Rerum Austriacarum II. Diplomataria XV. kötete. Rö. v. : Teutsch-Firnhaber I. Regesten, illetve Urkundenbuch.)

Theiner, Augustinus: Vetera Monumenta Historiam Slavorum Meridionalium Illustrantia ex tabulariis Vaticanis deprompta. I. (1198—1549.) Romae, 1863. (Röv: Theiner: Slav. Merid.)

Theiner, Augustinus: Vetera Monumenta Historica Hungariam sacram Illustrantia. Romae, I. 1859., II. 1860. (Röv: Theiner.)

Thomae, Ex — Historia Pontificum Salonitanorum et Spalatinorum. M. G. SS. XXIX. 568—598. (Röv: Thom. Spalat. M. G. SS.)

Tkalčić: Monumenta Historica Episcopatus Zagrabienensis. Zagrabiae, 1875. (Röv: Tkalčić.)

Véghely Dezső: Jelentése és regestái a vasvárszombathelyi káptalan s a csornai és pannonhalmi conventek levéltáraitól. Századok IV. 1870 625—633. (Röv: Véghely, Századok . . .)

Veszely Károly: Az alvinci plébánia. M. Sion I. 1863. 361—368, 432—449, 537—544. (Röv: Veszely, M. Sion . . .)

Wagner, Carolus: Diplomatarium Comitatus Sarosiensis. Posoni et Cassoviae, 1780. (Röv: Wagner: Dipl. Saros.)

Wenzel Gusztáv: Codex Novus Arpadianus. Árpád-kori új okmánytár (Lásd: Mon. Hung. Hist. I. Dipl.)

Wenzel Gusztáv: Budai regesták az Anjouk korában. Tört. Tár. IV. 1857. 91—182. (Röv: Wenzel. Tört. Tár . . .)

I. BEVEZETÉS.

1. A domonkosrend első letelepedése Magyarországon.

Az egyház- és művelődéstörténelem azon nagyjelentőségű fejezetében, mely a szerzetes-rendekkel, valamint az egész szerzetesi intézmény fejlődésével és kifelé gyakorolt hatásával foglalkozik, fontos hely illeti meg a domonkos-rendet. Mert a domonkosrend — hivatalos nevén hitszónokrend, Ordo Praedicatorum — volt az, mely a hitszónoklást, nemkülönben a tudományos működést, nevezetesen a tanítást, a kisderek hitoktatásától kezdve az egyetemi tanárkodásig, *intézményszerűen* kapcsolta egybe a szerzetesi életrenddel. Pár évtizedes fennállása után pedig Aristoteles bölcséleti rendszerének a keresztény hitfelfogásba való beillesztése által megadta a katolikus világnézetnek azon bölcséleti alapot, melyet komoly kutatók és szak-tudósok serege egyrészt, az egyházi tanítótekin-tély másrészt nem átalított az örökértékű bölcsélet, a „*philosophia perennis*“ jelszóval illetni.

Emellett a ferencrenddel együtt a szerzetesség addigi ingatlan, fekvő vagyonhoz való kötöttségét elhagyva, fokozott mozgékonytságot nyert; szakszerűen és nagy eredménnyel hirdette az evangéliumot a pogányok között; végre nem csekély szerepe volt a kortörténelmi nézőpontok ismerete nélkül meg nem érthető inkvizíciónál.¹

A hitszónokrend 1221 pünkösdjén szent Domonkos elnöklete alatt tartott második nagygyűlésén, nagykáptalanján, nyolc rendtartományra lőn tagolva. Ezen rendtartományok sorrendben a következők: Spanyolország, Dél-Franciaország, Franciaország többi része, Lombardia, Róma (ideszámitva egész Közép- és Dél-Itáliát), *Magyarország* (beleértve egyelőre egész Kelet-Európát is), Németország, Anglia.²

E rendtartományokra való osztást a különösen Spanyol- és Franciaországban, nemkülönben Itáliában már meglevő rendházak aránylag nagy száma³ — a rendi történetirók a már akkor meglevő zárdák számára vonatkozólag 30 és 60 közt ingadoznak, — továbbá azok messze elszórt fekvése tette szükségessé, valamint a rendnek további tervszerű terjeszkedése.

Kettő e nyolc első rendtartomány közül, t. i. a magyar és az angol ekkor még egyáltalán nem birt zárdával,⁴ benépesítésök azonban

ép az 1221. évi rendi naggyűlésen lőn elhatározva.⁵

A Magyarországba való küldetéssel magyarországi boldog⁶ Pál mester (Magister Paulus Hungarus) és még négy rendtárs, közöttük a lengyel származású Szádok, a későbbi boldog sandomiri vértanu, lőnek megbizva.⁷

Magyarországi Pál, mielőtt a rendbe lépett volna, jogtanár volt az akkor világhírű bolognai főiskolán.⁸ Bizonyára e főiskolai működésének idejére esik azon két jogi munkája, melynek híre ránk maradt: „Notabilia primae et secundae compilationis.“ Johannes Andreae, a dekretálisoknak egy 1348-ban elhunyt kompilátora „Speculum Juris Domini Duranti“ c. munkájában emlékezik meg e műről. Antonius Agustinus, egy XVI. századbéli egyházjogász pedig a „Tertia Compilatio“ magyarázatát is magyarországi Pálnak tulajdonítja. Bernardus de Parma, helyesebben Bottoni, a bolognai egyetem tanára és később, 1240 körül kancellárja, egy glossza-gyűjteményben szintén megemlíti Pált a bolognai egyetem volt tanárai között.⁹ Fejérpataky¹⁰ ama kor legkiválóbb magyar jogtudósának tekinti.

A jogtanári pálya elhagyása után, mint domonkosrendi is készített egy a maga nemében nagyfontosságú munkát, még pedig a bolognai Szent-Miklós zárdában levő rendtársai használá-

tára, tudniillik az időszerint legelső kézikönyvet gyóntatók számára, melynek alapján készült aztán később számos hasonló. Nyomtatásban R. Duelliusnál („Miscellan. Lib.“ Augsburg, 1723, 59.) jelent meg, még pedig téves szerzőmegnevezéssel, továbbá a „Bibliotheca Casinensis“-ben (IV, 1880, 191) szerző megnevezése nélkül.¹¹

Magyarországi Pál is azok seregéhez tartozott, kik — egyetemi hallgatók és tanárok egyaránt — a Bolognában¹² és az akkori tudományos világ többi gócpontján¹³ első virágzásának teljes vonzóerejében működő tudós hit-szónokrend tagjai közé léptek. Hogy belépése mely évben történt, biztosan nem tudjuk. 1219-ben azonban szent Domonkos magyarországi Pált több rendtársával együtt már megbizsa egy Bolognában tervezett domonkosrendi nőzárdá megalakításának előmunkálataival.¹⁴

És már 1218 körül ott találjuk „Fr. Paulus de Hungaria, Doctor“-t a bolognai domonkoszárdá első tagjai között.¹⁵ 1221 január 13. pedig egy adás-vevési okiratban mint az akkor szent Miklósról elnevezett bolognai domonkoszárdá perjele szerepel¹⁶.

A domonkosrend magyar tartományának feállítása és Magyarországi Pál s társai kiküldetése szorosan összefügg szent Domonkos azon tervével, hogy a Magyarországnak főként délkeleti részén és azon túl lakó pogány kunok

közé eljusson a keresztény igehirdetés¹⁷. Sőt szent Domonkosnak 1233-ban történt szenttéavatása alkalmával elhangzott több tanuvallomás szerint az volt a terve, hogy mihelyt rendjét végleg megszilárdította, a kunok közé meghithirdetőnek¹⁸. E tervben, mint tudjuk, a szentet 1221. augusztus 6.¹⁹ bekövetkezett halála akadályozta meg.

Az első város, melyet Magyarországi Pál és társai Magyarországon érintettek, Győr volt,²⁰ hol e hitszónokló szerzetesek egész új és szokatlan látványa nagy érdeklődést keltett. Itt három tanulóifjat vettek fel rendjükbe²¹, majd pedig, anélkül, hogy Győrött mindjárt zárdát alapíthattak volna²², Veszprémen át Székesfehérvárra jutottak²³.

Érdekes kérdés, hol keresendő a rend első kolostora hazánkban? Ferrari²⁴ és utána sokan ezt Győrben keresik és e zárdá alapítási évét 1221-re, vagy nemsokára ezután helyezik. Ugyancsak 1221-re, vagy 1222-re helyezik a veszprémi zárdá alapítását is²⁵. A „Vitae Fratrum“ függeléke gyanánt kiadott 1259-ből való magyar domonkosrendi őstörténetből²⁶ azonban, mely Ferrarinak is forrásul szolgál²⁷, erre nem lehet következtetni, mert sem Győrnél, sem Veszprémnél zárdaalapításról, de még huzamosabb ottartózkodásról sem történik említés. Ez-

zel szemben Székesfehérvárnál e krónika a vándorlások elsorolását befejezi és a rend nagy felszaporodását, valamint tulajdonképeni hithirdetők kiküldését említi meg²⁸. Másrészt e koronázási város első helyen szerepel a magyar domonkosrendi konventek sorában egy 1303-ból fennmaradt és a következőkben általunk gyakran értékesített zárdanévsorban²⁹. Már pedig az ily lajstromok zárdái keletkezési időrendjükben szoktak állani. Az „Analecta”³⁰ eme kettős érvelését elfogadva, az első magyar domonkosrendi zárdát Székesfehérvárott kell keresnünk.

Hogy milyen gyorsan terjedt el és szilárdult meg a rend hazánkban, arra többek közt az is tanubizonyosság, hogy a domonkosrendnek Lipót osztrák herceg által ajándékozott bécsi zárdát, melyből nemsokára Kremsbe és más osztrák városokba is elkerült a rend, annak első szervezésekor, azaz 1226. elején a magyar rendtartományból való tagokkal népesítették be.³¹

2. A domonkosrend magyarországi történetének korszakai.

Ha a domonkosrend magyarországi történetét annak főbb fordulópontjai szerint korszakokra akarjuk osztani, a következő nyolc korszakra való tagolás látszik indokoltnak:

1. Az első korszak a magyar rendtartomány alapításától, 1221-től az egész magyar közélettel

együtt a domonkosrendet is erősen megrázkódtató *tatárjárásig*, 1241/42-ig tart. Ezt a korszakot az első letelepedés mellett különösen Julián és társai nagy-magyarországi utja — a koldulórendek Ázsia belseje felé törekvő középkori utjainak tudtunkkal legelseje —, a boszniai térítő tevékenység, mely a tatárjárás után inkább a ferencrendiek kezébe ment át, továbbá a kun térítések, végre fontos egyházpolitikai megbízatások teszik nevezetessé. E korszakból 12 férfi és 1 nő-zárdáról van biztos tudomásunk.³²

2. Az utána következő korszak mesgyéjéül a *XIV. század kezdetét* vehetjük. Ezt a határpontot az országos történelem szempontjából az Árpádház kihalása indokolja. (Az utolsó árpádházi nősarj, III. Endre leánya, Erzsébet, mint domonkosrendi apáca halt meg a svájci Thöss-zárdában 1338-ban.³³) Rendtörténelmileg pedig ezen idő azért sarkpont, mert 1303-ból egy a magyar domonkosok történetére is nagy-jelentőségű 33 férfi-konventet és 3 apáca-monostort felsoroló zárdalajstrom maradt ránk.³⁴ E korszakban több szempontból nagyon fontosak az árpádházi boldog Margit életével kapcsolatos események. Ezek oly gazdagok, hogy e dolgozat keretét messze túlhaladják. Emellett fontos és a rend Magyarországon való megszilárdulására, tekintélyére jellemző, hogy e korszakban két általános rendi nagygyűlés, nagykáptalan

folyt le Magyarországon. Az egyik Budán 1254-ben, a másik Pesten 1273-ban.³⁵ Az 1277-iki, Bordeauxban tartott nagykáptalan alkalmával megtudjuk, hogy ez időben a magyar domonkosrendtartománynak 30 férfi-konventje és 2 apáca-kolostora volt.³⁶

3. A domonkosrend magyarországi történetének harmadik korszaka a Hunyadyak koráig vehető. Ezen idő alatt, nevezetesen 1378-ban, lőn a dalmát rendtartomány 14 zárdával a magyarból kihasítva.³⁷ E korszak, mint Európában általában, nálunk is a szerzetesi élet gyengülésének, aláhanyatlásának bizonyos jeleit mutatja

4. Új korszakot jelent a magyar domonkosrend számára annak megreformálása a *Hunyadyak korában*. Magyar egyházi és világi előkelőségek, főleg a nagy Hunyady János kezdeményezésére kezdődött 1452-ben a magyar domonkosok fegyelmi megújítása, melyet a rend részéről a bécsi zárdából jövő Brixenthali — családi nevén Huntpichler — Lénárd vezetett.³⁸ Atyjához hasonlóan nagyfontosságú volt Mátyás király is a magyar domonkosokra. Még pedig azon intézkedésével, mellyel nagy arányúnak tervezett budai egyetemének első megszervezését a nagy-hirű Nigér Péter domonkosrendi tudósra bízta. Maga e főiskola a domonkosok budai zárdájában nyerte első otthonát. Tanárai között több domonkosrendit találunk.³⁹

5. A Mátyást követő, a reformációig tartó korszakban is előkelő szerepet vitt e rend hazánkban. Tagjai közül többen — például Polnar,⁴⁰ Kolozsvár⁴¹ — püspöki széken ültek. A rend külső anyagi helyzete is kedvező, mint azt például az erdélyrészi zárdákra nézve a segesvári zárdá egykoru kézírataiból is kivehetjük.⁴² Azonban a protestantizmus és a török hódoltság halálos csapást mért a domonkosrendre nálunk is, úgy, hogy a XVI. század hatvanas éveiben a rend központi vezetősége felpanaszolja, hogy Magyarországon a rendnek már alig egy-két szegényes háza van.⁴³ 1567-ben mint magyarországi domonkosrendi főnök még magyar ember, Kermendi Gáspár, egyuttal a Miskolcz melletti tapolcai apátság javadalmasa, szerepel.⁴⁴ Utána már csak idegenek, külföldiek viselik a magyar domonkosrendi tartományi főnöki címet.⁴⁵

6. *Új korszak kezdődik* a magyar domonkosrend történetében *1636-ban*. Ez évben ugyanis az olasz származású Ferrari Zsigmond bécsi egyetemi tanári működését rendfőnöke megbízásából a rend magyarországi visszaállításának fáradságos missziójával cserélte fel. A hajdan hazánkban oly tekintélyes domonkosrendnek az ő korában már csak egy tagja volt, egy a pozsonyi klarisszáknál élő domonkosrendi apáca azok közül, kik a törökök elől annak idején a Margit-szigetről nagy viszontagságok közepette Nagyszombatba menekültek.⁴

E visszaállítási törekvés eredményeként a rendnek idővel újra hét zárdája keletkezett Magyarországon; Szombathely, Pécs, Pest, Kassa, Sopron, Vác, Vasvár.⁴⁷

7. Ujabb fordulópont a domonkosrend magyarországi történetében is *II. József* egyházpolitikája. Ekkor veszté el pécsi, pesti és váci zárdáját a rend. Központi, római rendfőnökségétől teljesen el lőn szigetelve és számos korlátozó intézkedésnek kitéve.

8. A rend legutolsó korszaka végre a római rendfőnökséggel való kapcsolat helyreállításával és szerzetesi fegyelmének megszigorításával a XIX. század 50-es és 60-as éveiben kezdődik.⁴⁸ Az ezen korszakban meglevő négy férfizárdához (Szombathely, Kassa, Sopron, Vasvár) mint új alapítás a budapesti,⁴⁹ valamint négy apácazárda, a kőszegi, kassai, vasvári, szombathelyi és hódmezővásárhelyi⁵⁰ sorakoznak.

II.

A magyar domonkosrendtartomány vázlatos zárdatörténete.⁵¹

Miután a domonkosrend Magyarországon való letelepedését és magyarországi történetének korszakait röptében láttuk, térjünk át zárdáinak vázlatos történetére.

Elsőben a férfizárdákról, azután a nőzárdákról lesz szó. Mindkettőről hármas csoportosításban. Először azon a mai Magyarország és Horvát-Szlavonország területére eső zárdákat említjük, melyekről biztos történelmi adataink vannak. Ezek után azokat közöljük, melyek e területen kívül esnek ugyan, azonban valamikor a domonkosrend magyar tartományához tartoztak, illetve annak történelmével szorosan kapcsolvák. Végül azon zárdákat hozzuk, melyek létéről, vagy hollétéről csak bizonytalan adataink vannak.

E hármas csoportosításon belül a zárdákat — tekintettel arra, hogy nagy részüknek pontos időbeli sorrendje még nincs megállapítva — legtöbbször a-b-c sorrendben hozzuk.

1. Férfizárdák :

A) a mai Magyarország és Horvát-Szlavonország területén, melyekről biztos történelmi adataink vannak :

1. *Alvinc.* Erzsébet, Al-Vinc grófjának özvegye 1300. július 13. az alvinci domonkosrendieknek tíz márkát hagyományoz azon feltétel alatt, hogy e rendház valódi konventté legyen átalakítva. Ugyanezen grófnő, mint az illető zárdáknál még látni fogjuk, a gyulafehérvári, nagyszebeni és segesvári domonkosokat is megajándékozta.⁵² Guidonis Bernátnak 1303-ból

való magyarországi domonkosrendi konvent-lajstromában⁵³ Alvinc még nem szerepel. Azonban 1361-ben már konvent — tulajdonképeni zárdá — lehetett, még pedig a Boldogságos Szűz Máriához címzett templommal. Ez évben ugyanis Alardus nevű perjele — már pedig a domonkosoknál tudvalevőleg csak a tulajdonképeni zárdának, konventnek fejét szokás prior-nak, perjelnek hívni — fordul elő mint tanu egy végrendeletnél.⁵⁴ A domonkosrendi Fabri 1524 körül való feljegyzése szerint, melyet több zárdánál lesz alkalmunk értékesíteni, leginkább pedig a segesvárinál, e konventnek három áldozópapja és egy testvére volt 1524 körül. 1529-ből is van róla hírünk.⁵⁵ Veszely azon feltevését,⁵⁶ hogy a mostani alvinci várkastély helyén állott hajdan a domonkosrend kolostora, a budai Országos Levéltár egy okirata,⁵⁷ melyben 1552-ben Erdély császári biztosai többek közt a következőt mondják: „... hitszónokrend zárdája Alvinczon, amelyből a barát — Martinuzzi Fráter Györgyöt szokták egyszerűen így hívni — később várkastélyt készítettett, melyben halálát lelte . . .”, is igazolja.

2. *Beregszász.* A beregszászi domonkoszárdá zselléreinek és jobbágynak kiváltságai minden kedden szent Anna segítségülhívásával kapcsolatban elmondandó mise fejében 1545-ben

újólág királyi jóváhagyásban részesülnek.⁵⁸ Ferrari⁵⁹ szerint e zárda 1566 körüli időig állt fenn, mikor is a hitujítók összes szerzeteseit leölték. Egy 1571-ből való okmányban már mint elpusztult szerepel.⁶⁰ Kigyós nevű birtokát I. Ferdinánd 1573-ban 3000 magyar forintért zálogba adja⁶¹, Rudolf pedig Prágában 1579 január 14. kelt iratával 4500 magyar forintért Magócsi Gáspárnak zálogosítja el bizonyos feltételek mellett.⁶²

3. *Beszterce.* A beszlercei domonkosok Keresztély nevű perjele 1309-ben lesz említve.⁶³ E konvent a szent keresztről volt elnevezve.⁶⁴ E zárdáról Pázmány⁶⁵ és Rupp⁶⁶ is megemlékezik. Fabri 1524 körüli feljegyzése szerint az ő idejében 12 áldozópap, 5 rendi növendékpap és 11 világi testvér lakta. 1529-ben is említik.⁶⁷ A Guidonis-féle zárdalajstromban⁶⁸ és az ő nyomán másoknál is⁶⁹ előforduló „Hystricensis” tulajdonképpen „Bistricensis”-t jelent, amint azt Ferrari⁷⁰ is felteszi.

4. *Brassó.* E zárda alapítását a domonkosrend 1323-ban Barcelonában tartott egyetemes gyűlése engedélyezi.⁷¹ Plodiusnál⁷² is előfordul. Fabri szerint⁷³ e konvent perjele 1524 körül Domonkos, a hittudományok borostyánosa (baccalaureus) volt és 13 áldozópap, 8 rendi növendékpap és 10 világi testvér lakta. A domonko-

sok 1530-ig voltak Brassóban.⁷⁴ Zárdájuk a minoriták, utóbb az observáns ferencrendiek birtokába ment át, 1718-ban pedig a Szent Péter és Pál-temptommal együtt a jezsuitákéba.⁷⁵ Azon körülmény, hogy Fabri 1524 körüli feljegyzése szerint a brassói zárdá tagjai között egy Máté nevű, mint Haral vikáriusa szerepel,⁷⁶ arra enged következtetni, hogy e zárdának a háromszéki Haraly helységben volt egy rendi telepe.

5. *Buda.* Hogy a domonkosok budai konventje már korán a rend legtekintélyesebbje közé tartozott, arra bizonyíték, hogy a rend 1252-ben Bolognában tartott nagykáptalanjának határozata alapján 1254-ben a rend nagykáptalanját Budán tartották meg⁷⁷. Ezen egyetemes rendi gyűlésen lőn De Romanis boldog Humbert a rend egyetemes főnökévé választva⁷⁸. E konvent perjele 1288-ban Péter volt⁷⁹, 1304-ben pedig Tibor, kit a pápa az esztergomi keresztlovagok és a veszprémi püspöknek s káptalannak perében működő ítélőbizottság tagjává nevez ki⁸⁰. Midőn Gentilis biboros mint pápai követ 1308-ban Budára érkezett, az ottani domonkoszárdában szállt meg⁸¹. 1341-ben János budai domonkosrendi alperjel igazolja, hogy a pécsi káptalantól 120 aranyforintot kapott⁸². 1375-ben Ilona, Branch mesternek, majd Egyed

budai polgárnak felesége a szent Miklósról elnevezett budai domonkoszárdának adományozza nándori szőlőkertjét, hogy ennek fejében nevezett domonkostemplomban legyen eltemetve és egyuttal temetkezési költségei is fedezve legyenek.⁸³ Mint már régebbről, 1309-ből tudjuk, a Szűz Máriáról elnevezett német és a szent Magdolnáról elnevezett magyar plébánia határát úgy állapították meg, hogy előbbi a domonkosok „curia“-jának kapujánál kezdődjék.⁸⁴ A budai domonkostemplom ornamentikájához, díszítéséhez hozzájárult a burgundi herceg és a többi francia lovagok, kik Zsigmond királyt 1396-ban a török ellen támogatták. Cimerük a templom falán látható is volt.⁸⁵ Közismert, bár domonkosrendi vonatkozásaiban eddig kimerítően fel nem dolgozott azon körülmény, hogy ideiglenesen a domonkosrend e zárdájában helyezte el Mátyás király budai egyetemét és annak élére a nagyhirű domonkosrendi Nigér Pétert, tanszékeire pedig több domonkosrendit helyezett.⁸⁶ Ferrarai Szilveszter Ferenc, a domonkosrend 1525—28-ig általános főnökének⁸⁷ helynöke, S. Geminiano Vince 1526. február 26-án felszólítja a domonkosok magyar tartományi főnökét, hogy tekintettel különösen arra, hogy a rendi növendékeket bajos Németországba, vagy Itáliába küldeni, Budán gyűjtse össze.⁸⁸

1529-ben a segesvári domonkoszárdába lettek „assignal“-va, azaz hivatalosan áthelyezve Drauszi Gergely budai domonkosrendi „cantor“⁸⁹ és Thobiai Jakab budai domonkosrendi „succentor“.⁹⁰ E régi szent Miklósról elnevezett budai domonkoszárdára egy tornya még ma is látható és külön emléktáblával fel is van tüntetve a régi pénzügyminiszterium mellett. A legutóbbi évek ásatásai is hoztak felszínre emlékeket ezen a török időkben elpusztult hajdan nagyhirű zárdáról.

6. *Csázma*. A horvátországi Csázmán István, 1225 óta zágrábi püspök, alapított domonkosrendi templomot és kolostort és azt földbirtokokkal is megajándékozta.⁹¹ A pápa 1241. június 16-án a zágrábi domonkosrendi perjel és alperjel mellett a csázmai domonkosperjelt is megbizta, hogy mindenkép gondoskodjanak a tatárok elől menekülő királyi családról.⁹² E domonkosrendiek a szorongatott IV. Béla levelézését is végezték ez időtáiban.⁹³ Kálmán királyi herceg, ki a tatárjárás alatt halt meg, a csázmai dominikánusoknál lőn eltemetve.⁹⁴ Egy 1299-ből való oklevél Simon alperjelt és István tánárt (lector) említi a csázmai domonkoszárdából.⁹⁵ Csázma nevét különféle szerzők más-más alakban írták. Alkalmasint ezért tévedésből említ Plodius „Casmensis“ mellett mint külön zárdát

egy „Cassimensis“ nevűt is⁹⁶ János zágrábi püspök 1433. évi végrendeletében ötven forintot hágy a császári domonkosoknak.⁹⁷

7. *Czobor-Szent-Mihály*. E bácskai helyen Plodius és Pázmány nyomán említ Ferrari⁹⁸ domonkoszárdát. 1479-ben IV. Sixtus pápa megbizta a bácsi főesperest, hogy ha megfelelőnek találja, Czobor Jánosnak, Czobor urának engedje meg, hogy Czoborszentmihályon domonkoszárdát alapíthasson.⁹⁹ Szentmihályi Czobor János, Márton és Imre fivérek 1481-ben templom és kolostor építésére ingatlanokat ajándékoznak. E templom és zárdá Mária mennybemeneteléről volt elnevezve.¹⁰⁰

8. *Debrecen*. E város domonkoszárdája Bunyitay szerint¹⁰¹ alkalmasint a kun térítések kapcsán létesült. A domonkosoknak a debreceni plébániával folytatott perükben János, vagy Ivánka nagyváradi püspök,¹⁰² majd a pápa is¹⁰³ a plébániának ad igazat 1326-ban. A domonkosok Debrecent teljesen elhagyván, zárdájukba a ferencrendiek telepedtek meg. E helyre került azután a református főiskola.¹⁰⁴

9. *Dubica*. A horvát-bosnyák határon, az Una folyó partján már 1235-ben volt házuk a domonkosoknak. Ugyanitt, még pedig ugyanazon épületben, pálosok is voltak 1244-ig, mely évben ez utóbbiak külön birtokot kapnak és

arra építik kolostorukat.¹⁰⁵ A dubicai domonkoszárdá alkalmasint a bosnyák térítés egyik kiindulópontja volt. Minthogy a Guidonis-féle konventlajstromban nem szerepel, alkalmasint nem volt tulajdonképeni konvent,¹⁰⁶ hacsak azt nem tesszük fel, hogy Guidonis kifejejtette, vagy az ő korában már megszűnt.

10. *Eger.* Egerben a domonkosoknak Pázmány szerint¹⁰⁷ a Szent-Mihály templom mellett volt kolostoruk, mely később várterület gyanánt szolgált. Ferrari¹⁰⁸ feltevése, mely szerint a Plodiusnál¹⁰⁹ előforduló „Aregh“ tulajdonkép „Agria“-t, Egert jelent, eszerint nagyon valószínű.

11. *Esztergom.* Mint Ferrari¹¹⁰ is helyesen megjegyzi, ez volt hazánkban a domonkosrend egyik legrégebb zárdája. Bors gróf neje, Anna, 1231-ben a szent Katalinról elnevezett esztergomi domonkoszárdának egy Béla királytól kapott serleget és egy fekete lovat ajándékoz. Meghagyja továbbá, hogy az Anna nevű unokahugának hagyományozott ékszerek annak férjhezmeneteléig ugyancsak az esztergomi domonkosoknál legyenek elhelyezve.¹¹¹ IX. Gergely pápa 1234. évi augusztus 16-iki és 1235. évi augusztus 31-iki levele, melyben II. Endre király kiközösítéséről van szó, a domonkosrendi Teutonicus János boszniai püspökhöz, a magyarországi ferencrendi tartományfőnökhöz és az esztergomi domon-

kos perjelhez ván intézve.¹¹² 1273-ban István mesternek, Omode fiának temetésén és végrendelete lebonyolításánál Hugo és Detre nevű domonkosrendiek mellett egy Esztergomi László nevű is szerepel.¹¹³ 1277-ben László mester, esztergomi prépost „Moralia Gregorii“ című egy kötetes művét az esztergomi domonkosoknak két márkáért átengedi; 1284-ben pedig 22 püspök bucsukat engedélyez nekik.¹¹⁴ Egy 1291-ből való okmányból megtudjuk, hogy a szent Domonkos hitvallóról elnevezett templomtól nem messze levő réten tartották meg szükség esetén az esztergomi vásárt. Egy 1300-ikiből pedig, hogy e domonkosrendi templom szőlőhegyek közt volt.¹¹⁵ 1295-ben e templom környékéről mint „nova villa“-ról, új telepről, külvárosról van szó.¹¹⁶ Midőn 1310 július 2-án Gentilis biboros pápai kiküldött Pozsonyban végleg megerősíti a domonkosrendi Benedeket mint erdélyi püspököt, János esztergomi domonkosperjel is jelen van.¹¹⁷ 1414-ben mint a szent Mártonról elnevezett esztergomi domonkoszárdá perjele Jakab szerepel. Ugyanezen esztendőben Kervai Gergely és Mihály s Gergely nevű fiái Kerva (Kirva) nevű esztergommegyei helységet adományozzák a zárdának.¹¹⁸

12. *Gölnicbánya*. E város domonkosrendi konventje a rendi fegyelem helyreállítása kapcsán egy 1457. évi levélben fordul elő.¹¹⁹

13. *Győr*. Ez az első nagyobb helység hazánkban, hol Magyarországi Pál és társai alapító utjukban tartózkodtak. A rend első zár-dáját azonban — mint előbb láttuk —¹²⁰ mégsem Győrött kell keresnünk Magyarországon. Az első eddig ismert adatunk a győri zárdáról árpádházi boldog Margit halálának évéből, 1270-ből való¹²¹. 1275-ben pedig András nevű alperjele¹²² és Jakab és Miklós nevű rendtagja¹²³ szerepel. E zárdát egy XVII. századbeli okmány szerint a Héderváryak nemzetsége alapította.¹²⁴ E nemzetséghez tartozóinak véli Rupp¹²⁵ Magyarországi Pált, a rend magyar megalapítóját. E zárdában élt a XIV. század folyamán boldog Csáky Mór és annak öccse Károly (Carus).¹²⁶ Alkalmasint az 1529., vagy 1566. évi tűzvész, vagy az 1594. évi török ostrom alkalmával pusztult el e zárdá. Romjai a várfalak lebontásánál, 1820 körül felszínre kerültek.¹²⁷ Bár a török korszak után újra nem keletkezett Győrött tulajdonképeni zárdája a domonkosrendnek, egyes rendtagok mégis működtek ott. Erre vall a domonkosoknak egy a XVIII. század első évtizedeiből, alkalmasint 1734-ből való határozata, melynek értelmében a győri püspöki szemináriumban tanító domonkosok tanári működése ép úgy beszámíttassék, mintha valamely rendi iskolában tanítottak volna.¹²⁸ E győri dominikánus tanárok az akkor is virágzó pannonhalmi bencés-főiskola vitaülésein is résztvettek.¹²⁹

14. *Gyulafehérvár*. 1290 és 1300 között a gyulafehérvári domonkoskonvent az erdélyi káptalannal és a gyulafehérvári ágostonrendiekkel együtt több okiratot állít ki.¹³⁰ Egy 1293-ból való oklevélben Gellért gyulafehérvári domonkosperjel is szerepel.¹³¹ 1298-ban pedig Palochai Máté gyulafehérvári domonkosperjel igazolja, hogy egy nemesi nő, Fahidi Anich, Borbándi Bálintot nevezte ki saját és gyermekei gondnokává.¹³² 1300-ban Erzsébet, Hening fia Herbord alvinci gróf özvegye, ki, mint láttuk, az alvinci domonkosokat is megajándékozta, családjá magvaszakadásának esetére a gyulafehérvári domonkosok Szűz-Mária-templomára és az ugyancsak gyulafehérvári ágostonrendiek szent István vértanuról elnevezett templomára 10—10 márkát hágy. Mint látni fogjuk, a nagyszebeni domonkosokat is megajándékozta.¹³³ 1306-ban a gyulafehérvári domonkos-konvent János perjellel az élén a pápához ír Péter erdélyi püspök érdekében.¹³⁴ 1311-ben Egyed a perjelük,¹³⁵ 1313-ban pedig Tivadar.¹³⁶ Fabri szerint¹³⁷ 1524 körül e zárdában 6 áldozópap, 3 rendi növendék és 4 világi testvér lakott. A domonkosrendi Kőhalmi Péter 1519. évi feljegyzése szerint¹³⁸ a vallási zavarok szempontjából Udvarhely mellett Gyulafehérvárt tartja az egyedüli biztonságos helynek.¹³⁹ Régi szerzőknél Gyulafehérvár mint domonkoszárdá kétszer, sőt háromszor is előfordul. Ebből egyes

történetirók arra következtelnek, hogy ott alkalmasint két domonkoszárdá is volt,¹⁴⁰ mások, szerintünk is nagyon valószínű felfogása szerint ezek tévedésből eredő ismétlések lehetnek.¹⁴¹ Bár azt is feltehetjük, hogy egyik apáczárdá volt.¹⁴² Mindenesetre tény az, hogy 1553-ban, tehát oly időben, midőn már évszázadok óta volt Gyulafehérváron domonkoszárdá, a rend egyetemes káptalanja a király és a gyulafehérvári székeskáptalan által Gyulafehérváron (Alba Julia) egy a rendnek felajánlott zárdát elfogad.¹⁴³

15. *Kassa.* A hagyomány a kassai domonkoszárdá alapítását II. Endre (1205—1235) utolsó éveibe, vagy mindenesetre IV. Béla korába (1235—1270) helyezi.¹⁴⁴ Az 1303. évi Guidonis-féle,¹⁴⁵ nemkülönben a későbbi konventlajstromokban ott találjuk.¹⁴⁶ A jelenleg fennálló kassai templomok között a domonkosoké a legrégebb egyes gót, sőt késői román részleteiben. E templom, melyet újabb korban 1736-ban, 1836-ban, 1846-ban és 1892-ben restauráltak, régi alakjában a mostaninál jóval magasabb és karcsubb volt.¹⁴⁷ E rendház szenvedett az 1430. évi mirigy-járvány következtében.¹⁴⁸ A domonkosrendi Brixenthal Lénárd bécsi egyetemi tanár, ki — nem utolsó helyen Hunyady János kezdeményezésére¹⁴⁹ — a magyarországi domonkosok rendi szellemének megújításával, reformjával

lőn megbizva, 1454, június 7. Budán kelt levelében írja, hogy néhány rendtársával a kassai zárdá reformjára indul.¹⁵⁰ Hogy e rendi reform a kassai zárdában mennyire sikerült, arra abban is látunk bizonyítékot, hogy a bázeli Riech Jakab, Brixenthali Lénárdnak a magyarországi domnikánus-reformban utóda, távolléte idejére 1457 július 17-iki levelében Humbert kassai domonkoszárdai tanárt teszi helyettesévé a magyarországi reformált, szigorított domonkoszárdák élére.¹⁵¹ E zárdá hajdan igen nagy terjedelmű volt és úgy építkezés, mint lakóinak tudományossága és buzgalma által kivált.¹⁵² Kiindulópontja volt a rend felsőmagyarországi működésének és nagyon népes lehetett, ha nem is fogadjuk betűszerint azon feltevést, hogy rendtagjainak száma 300 körül volt. Gazdag volt ingatlanokban is. Így 1553-ig tizenkét helység, egy külvárosi major és egy hernádi malom volt birtokában.¹⁵³ Azon hír valódiságában, hogy a XVI. századbeli vallási küzdelmek alkalmával Lippay János — ki 1547—48-ban és 1550-ben volt kassai városbíró¹⁵⁴ — a zárdát fegyveresen megtámadta, szerzeteseket tétleg bántalmazta, sőt egyeseket meg is ölt, a templomot és levéltárt pedig kifosztotta,¹⁵⁵ Kemény¹⁵⁶ kételkedéssel fogadja. Mindenesetre tény, hogy ama zavaros korban ily erőszakos eljárás nem tartozott a nagy ritkaságok közé. Az 1556. évi nagy tűz-

vész, mely majdnem egész Kassát elhamvasztotta, a domonkosokat is kiszorította tetőzet nélküli kolostorukból.¹⁵⁷ Ezen alkalommal Cladi Mátyás rendtartományi főnök megengedi nekik, hogy malmukat eladhassák a célból, hogy ennek révén szőlőjüket ismét jókarba hozhassák. Hasonlóképp esik említés birtok-ügyekről 1564-ben is.¹⁵⁸ II. Rudolf 1578-ban az akkor már több éve a szerzetesek által teljesen elhagyott templomot a kassaiak kérelmére a városnak éléstárul engedi át; azonban kiköti, hogy a város, ha a domonkosok oda ismét visszatérnének, nekik azt ismét visszaadja.¹⁵⁹ A XVII. század nyolcvanas éveiben¹⁶⁰ I. Lipót visszatelepíti a domonkosokat Kassára és elrendeli, hogy összes régi birtokaikba helyezzessenek vissza. Ez utóbbi rendelkezés azonban sohasem lőn fogatosítva. A jelenlegi rendház a XVIII. század elején épült.¹⁶¹ A kassai domonkosok 1754-ben 100 forintnyi segílyt kapnak.¹⁶² 1769-ben pedig egy malom fejében a királyi kincstártól négyezer forintot.¹⁶³ 1805-ben Horváth Özséb kassai dominikánust mint gimnáziumi tanárt tanáljuk Egerben, még pedig tizenhét év óta.¹⁶⁴ Tehát tanári működése a XVIII. század nyolcvanas éveiben kezdődött és így összeesik II. József azon törekvésével, hogy a fennmaradt zárdák tagjai lelkipásztori teendőkre, vagy tanításra zárdájukon kívül is alkalmaztassanak. 1847-ben a kassai

domonkoszárda tagjai közül Czapkay (Csapkay) Tamást mint káplánt Gálszécsen (Zemplén m.), Németh (Némethy) Ágostont pedig ugyancsak kápláni minőségben Lasztócson (Zemplén m.¹⁶⁵), majd 1854 körül mint adminisztrátort Rubón (régi nevén Hrubó, Zemplén megye) találjuk.¹⁶⁶ A XIX század derekán a domonkosrendiek szigorítását Magyarország területén Kassán kezdték meg 1868-ban.¹⁶⁷ Czapkay Tamás perjelségének leteltével érkeztek ide a szigorított domonkosok, köztük a tiroli származású Kohler Alvarus atya. E jóságos aggastyán, ki jelenleg a karinthiai friesachi zárdában él, maga említett nekem egyet-mást e szigorított dominikánus-életmód kezdetének nehézségeiről Kassán, melyet azonban csakhamar nagy lelkipásztori népszerűség váltott fel. Az első szigorított dominikánusok közt volt Kassán 1868—9-ben a szintén tiroli származású Denifle Henrik is, ki később különösen a középkor történelmének felkutatása körül szerzett nagy érdemeket és világraszóló hírnevet; számos tudományos kitüntetésben is részesült, így a bécsi, prágai, göttingeni, párisi, berlini¹⁶⁸ és oxfordi tudományos akadémia tagjává lett és mint a Vatikán másod levéltárosa halt meg 1905-ben. — A hajdan nagyon gazdag kassai domonkos-könyvtár még mai is bir nem egy nagyértékű mun-

kával. Sok azonban közülük Nürnbergbe került.¹⁶⁹ Mások, közülük többen a kassai domonkoszárdá 1788. évi jelzésével, a kassai püspöki könyvtárban vannak.

16. *Kecskés*. IV. László király 1275-ben a kecskési új várban az új templom mellé letelepedő és ott hét szerzetes befogadására szánt zárdát alapító domonkosoknak Tordáról kőszót adományoz.¹⁷⁰

17. *Kolozsvár*. IX. Bonifác pápa egy a domonkosok kolozsvári konventje mellett fekvő kápolnának 1400 december 1. búcsúkat engedélyez.¹⁷¹ Ezen az u. n. Óvárban fekvő¹⁷² zárdá templomának renoválásáról van hírünk 1455-ből.¹⁷³ E templom „Havi Boldogasszony“-ról volt elnevezve. 1521-ben szamosfálvi Mykola Ferenc a kolozsvári domonkosok alperjelével és kántorával és másokkal e templom mellett egy kápolnát kezd építeni, melyet fiai, István és László fejeznek be.¹⁷⁴ Ugyancsak Mykola István és László 1521-ben jóváhagyják atyjuknak a kolozsvári domonkosoknál tett misealapítványát¹⁷⁵ és nekik a Nagyölgytónál egy halastavat ajánlékoznak.¹⁷⁶ 1524 körül e zárdában 13 áldozópap, 7 rendi növendék és 8 világi testvér lakott.¹⁷⁷ 1529-ben Kaczai Orbán volt a perjelük.¹⁷⁸ 1536-ban a kolozsvári domonkosok Statilius János püspökkel kötnek szerződést.¹⁷⁹

1556-ban pedig elüzetnek zárdájukból.¹⁸⁰ Templomukat Báthory Gábor 1609-ben a kálvinistáknak, I. Lipót pedig 1693-ban a jezsuitáknak adományozza.¹⁸¹ Jelenleg a ferencrendiek birják.¹⁸² A domonkosoknak Erdélyben való visszaállításáról — bár eredménytelenül — 1693-ban volt szó, nevezetesen az óvári és monostori templomok átadásáról.¹⁸³

18. *Komárom*. E zárdát szent Antonin a XV. században „Camariensis“ néven említi.¹⁸⁴ Ferrari¹⁸⁵ pedig 1637-ben írja, hogy értesülése szerint a komáromi hajdani domonkostemplom még az ő idejében is áll és a várparancsnok rendelkezésére szolgál.

19. *Komárváros*. A hajdani Komár, jelenlegi zalamegyei Komárváros domonkoszárdájának perjele 1524-ben Keresszeghi Benedek volt.¹⁸⁶

20. *Körösszeg*. Körösszeg, más írásmóddal Keresszeg a Sebes Körös mellett. VIII. Ince pápa 1489-ben megengedi a domonkosok magyarországi tartományi perjelének, hogy a Csáki Mihály által a nagyváradi egyházmegyéhez tartozó Körösszegen felajánlott házat rendje számára elfogadhassa.¹⁸⁷ 1553-ban a domonkosoknak kérelmükre római rendi nagykáptalanjuk megengedi, hogy a konventet felhagyhassák, ami azután meg is történt.¹⁸⁸

21. *Lábatlan*. Ezen esztergommegyei helység domonkoszárdáját Lábatlani György alapította 1489-ben.¹⁸⁹ E konventben 1529-ben a segesvári zárdához tartozó Mihály nevű rendtagot találjuk.¹⁹⁰ Ugyanitt, mint látni fogjuk,¹⁹¹ domonkosrendi apácazárdáról is történik említés.

22. *Marča*. A horvátországi Marčát — atinos nevén Marchiat — az 1303. év óta több magyar domonkosrendtartománybeli zárdalajstrom említi.¹⁹²

23. *Margit-Sziget*. E szigetet elsőben Nyulak szigetének hívták, XIII. században a Boldogságos Szüz szigetének, Mátyás korában pedig Margit-Szigetnek.¹⁹³ Itt alapított 1252-ben azon domonkosrendi apácazárda, mely első sorban árpádházi boldog Margit által lőn híressé.¹⁹⁴ Azonban már ezen időpontot megelőzőleg, 1248-ban engedélyezi a domonkosok akkor Párisban tartott nagykáptalanja, hogy a magyar rendtartomány Szüz Mária szigetén fekvő rendházát máshová helyezhesse át.¹⁹⁵ Ha csak ezen Szüz Mária szigete alatt nem valamely dalmát tengerparti szigetet kell értenünk, ahol esetleg a magyar rendtartománynak akkor tájt már lehetett volna kolostora, akkor ez a hír mindenesetre a Margit-Szigetre vonatkozik és eszerint itt már 1248-ban lett volna a domonkosoknak rendházuk. Az 1252-ben alapi-

tott margitszigeti domonkos apácazárdát IV. Béla a domonkosrendi szerzetesek vezetésére bizza.¹⁹⁶ Ugyanezt határozza el a rend 1257-ben Flórencben tartott nagykáptalanja a domonkosrendi Hugó S. Sabinai biboros kezdeményezésére.¹⁹⁷ Végre IV. Sándor pápa 1259-ben Mária királynénak megengedi, hogy e szigeten domonkosrendi férfikonventet létesítsen az ottani apácák lelki gondozására.¹⁹⁸ E szigeti zárda perjele, Benedek, 1309-ben erdélyi püspök lett és e püspökséget 1319-ig töltötte be.¹⁹⁹ Meddig állt fenn a domonkosrendi férfi-konvent, nem biztos. Azt mindenesetre tudjuk, hogy 1459-ben II. Pius pápa a margitszigeti apácákat kiveszi a domonkosrendi férfi-szerzet joghatósága alól.²⁰⁰

24. *Mesztegyő*. E somogymegyei mezővárosnak 1476-ban egy szent Miklósról elnevezett plébániatemploma volt. Ekkor Szentey György mesztegyői gróf és kegyur azon kérelemmel fordul Rómába, hogy e templom mellé egy domonkosrendi zárdát építhessen, melynek perjele azután a hívők lelki gondozásával valamely rendtagot bizhatna meg. Rómában ez előterjesztés igenlő elintézést nyert.²⁰¹

25. *Nagy-Olaszi*. E helységet 1162-ben Francavilla néven a Rőtszakállu Frigyes császár által lerombolt Milano kivándorolt lakosságának egy töredéke alapította a Szerémségben.²⁰² A

francavillai domonkoszárdá már szerepel Guidonis Bernát 1303. évi zárdalajstromában,²⁰³ nemkülömben Szent Antoninnál,²⁰⁴ Plodiusnál²⁰⁵ és Ferrarinál.²⁰⁶ Koller²⁰⁷ is említi azon négy domonkoszárdá között, melyek az akkor Horvát-Szlavonország egy jó részére is kiterjedő pécsi egyházmegye területén voltak. Pázmány²⁰⁸ Francavillán ferencrendieket említ, de ottan dominikánusokról nincs tudomása. E helység jelenleg a Nagy-Olasziból eltorzított Mangyelosz néven áll fenn mint kis falu a Szerémségben.²⁰⁹

26. *Nagyszeben.* A nagyszebeni domonkoszárdát a tatárok 1241—42-ben elhamvasztották.²¹⁰ E konvent Péter nevű helynöke (vicarius) 1264-ben egy pecséttel ellátott okmányt állít ki.²¹¹ Erzsébet, az alvinci gróf özvegye, ki, mint láttuk, egyuttal az alvinci és gyulafehérvári, továbbá a segesvári domonkosokat is megajándékozta, 1300-ban a szent keresztről elnevezett nagyszebeni domonkostemplom javára öt márkát adományoz.²¹² 1445-ben IV. Jenő pápa a Boldogságos Szűz Máriáról elnevezett, esztergom egyházmegyei kerci apátot megbizsa, hogy, ha kellő utánjárás alapján helyesnek találja, engedélyezze a nagyszebeni domonkoszárdának a város hatósága és lakói által való felépítését a város falain belül, a plébános ellenkezése dacára. Az eddig a város falain kívül, de közelükben levő domonkoszárdát ugyanis

nagy részében lebontották a nagyszebeniek, hogy az ostromló törökök azt a maguk hadi céljaikra ne használhassák fel és a lebontás által nyert köveket a saját erősítéseik kiépítésére fordíthassák.²¹³ Máté lesesi plébános 1502-ben két unokaöccse tanítási költségét a nagyszebeni domonkosoknál helyezi letétbe.²¹⁴ 1524 körül e zárdát tiz áldozópap, nyolc rendi növendék és kilenc világi testvér lakta.²¹⁵ A rend 1525-ben Rómában tartott egyetemes nagygyűlésén a nagyszebeni zárdában rendi bölcseleti és hittudományi főiskolát (studium generale) létesít,²¹⁶ oda tanárokat nevez ki.²¹⁷ Az 1530. évi nagykáptalan e nagyszebeni rendi iskola ügyét ismét említi.²¹⁸ E zárdának 1532-ben Vitalis volt a perjele.²¹⁹ Bizonyára e zárdára vonatkozik a néhány zárdalajstromban előforduló eltorzult „Soybiniensis” és „Ubinienis” név.²²⁰

27. *Nagyszombat.* E domonkoszárdá már a Guidonis-féle 1303. évi zárdanévsorban előfordul.²²¹ Plodius íráshibák következtében háromszor is említi.²²² Gugelweit György e zárdának Pozsony-megyében, Vereskő kastély alatt 1512-ben egy malmot ajándékoz azon feltétellel, hogy ennek fejében évenként két örlet gabonát kapjon. E zárdá 1551-ben Kolozsvári János perjelsége alatt egy Ferdinánd király által ajándékozott ház birtokába jut.²²³ E zárdá és templom védőszentje Keresztelő szent János volt.²²⁴ A domon-

kosrendi Kolozsvári János, ki 1561-ben kolosmonostori apátból csanádi püspök lett, részt vett a trienti zsinaton és ott súlyosan megbetegedve 1562 november 13-án végrendeletében kiskeresztjét a nagyszombati Szent-János kolostornak hagyományozza, majd néhány nappal rá meghal.²²⁵ E Kolozsvári János püspök mindenesetre azonos a fentebb említett Kolozsvári János 1551. évi nagyszombati domonkosperjellel. 1567-ben e nagyszombati domonkoszárdába, melyben már csak négy elaggott szerzetes élt, főnöknőjükkel, Fekete-Báthory Eufrozinával a Margit-Szigetről a törökök elől elmenekült domonkosapácák telepedtek le.²²⁶ Fenntartásukra Miksa király 1572-ben az elhagyott kolosi apátság nyitramegyei birtokait adományozza. Idővel a négy öreg szerzetes elhalálozván, az egész zárdá az apácákra maradt körülbelül 1614-ig, mikor a pozsonyi klarisszákhöz telepítették őket.²²⁷ E volt domonkostemplomot, miután azt Eszterházy Miklós gróf a Jézustársaságiak számára nagy költségen restauráltatta, Lippay György egri püspök és királyi kancellár áldotta meg 1637-ben.²²⁸

28. *Nagyvárad.* Abból, hogy Benedek váradi püspököknek kun térítéseiben 1235 körül domonkosok segédkeztek, Kereszturi²²⁹ arra következtet, hogy a váradi egyházmegyében már korán telepedtek le e szerzetesek. VI. Sándor

pápa 1501-ben a nagyváradí domonkoszárdá perjelének és rendtagjainak kérelmére egy javadalom ezen zárdá részére történt odaajándékozását jóváhagyja.²³⁰ János Zsigmond 1560-ban a minden szentekről elnevezett nagyváradí domonkoszárdá József nevű perjelének megengedi, hogy több e zárdához tartozó birtokot, így a biharmegyei Marcellházán, Ősiben és Kakucsban fekvőt elzálogosíthassa. Néhány évvel előbb, 1557-ben Izabella királyné vagyoni intézkedéseiben is szerepelnek a nagyváradí domonkosok.²³¹

29. Pécs. IX. Gergely pápa egy 1238-ból való leveléből megtudjuk, hogy a pécsi domonkosok már akkor kezelték boszniai egyházi célokra szolgáló pénzt.²³² Az 1367-ben alapított²³³ és 1402 s 1465 közt megszűnt²³⁴ pécsi egyetem tanárai és hallgatói előtt domonkosok által tartott szentbeszédék kézírata a müncheni udvari és állami könyvtárban ma is meg van.²³⁵ A pécsi konvent egy Szegedről oda történt áthelyezés kapcsán, mint azt a szegedi zárdánál is látni fogjuk, a domonkosok 1469. évi nagykapitalánján is szerepel.²³⁶ A török hódoltság természetesen Pécsről is kiszorította a domonkosokat. Azonban Pécs egyuttal azon kevés hely (összesen hét) közé tartozik, hol a domonkosrend hazánkban a XVI. századbeli pusztulás után ismét visszatelepedett. Kezdetben a Pécsre visszatelepülő domonkosok a volt török imaházban

tartottak istentiszteletet és egy szűk házban laktak. A „Havi Boldogasszony“-kápolnát is ők látták el. Házfőnökeik névsora 1713-tól 1788-ig terjed.²³⁷ Az 1714. évi pécsegyházmegei zsinaton a domonkosrendből ketten vettek részt, Hatczinger Vince Pécsről és Verbőczy János, a hosszúhetényi uradalom Szent-Miklóstemplomának plébánosa.²³⁸ E II. József által megszüntetett zárda helyén ma, ha jól értesültem, az új színház áll.

30. *Pest.* A pesti domonkoszárdát, mely szent Antalról volt elnevezve,²³⁹ Bessenyei Mihály, annak felesége, Anasztázia, fia, Gergely és Kenderesi Balázs alapították.²⁴⁰ Rupp²⁴¹ és Balics²⁴² szerint ezen alapítás 1230-ra teendő. Mindenestre már 1233-ból van egy okmányunk, melyből arra következtethetünk, hogy azon időben a zárda már tekintélyes lehetett. Ezen évben kötelezi magát ugyanis II. Endre király, hogy a visszatartott sójövedelem fejében öt éven belül tizezer márkát tesz le a pesti domonkosoknál.²⁴³ Ugyanezen évből Ferrari²⁴⁴ egy okmányt idéz, melyben a Bánffy nemzetségből való Buzád nevű domonkosrendi, ki előbb a báni tisztséget viselte, megerősíti Szobor nevű birtokának fia javára történt odaajándékozását. Biztosra vehető, hogy azon előkelő nemzetségből származó domonkosrendi, ki 1241-ben visszamaradt azon tizezer főnyi nép lelki vigasztalására, kik a tatárok elől

a pesti domonkosok falai mögött kerestek oltalmat és velük együtt halálát lelte a tatárok által. ezen Buzáddal egy személy.²⁴⁵ E zárda, mint Rupp²⁴⁶ és Römer²⁴⁷ nyomán megállapítható, a mai Erzsébet-híd közelében, tőle délkeleti irányban feküdt.²⁴⁸ Ezen a tatárjárás után ismét visszaállított zárdában tartotta a domonkosrend 1273-ban nagykáptalanját, egyetemes nagygyűlést, ahol többek közt a rendtagok tanulmányaira nézve hoztak fontos határozatokat.²⁴⁹ E kolostor templomában folyt le az 1299. évi május 8-iki országgyűlés.²⁵⁰ 1308-ban pedig, minthogy a budai vár a királyi koronázáshoz egybesereglett pápai követség és nemesség befogadására szűknek bizonyult, a megkoronázandó I. Károly a pápai követtel és nemességgel együtt áthajózott a Dunán és a pesti domonkoszárdá közelében, annak telkén lőn királlyá koronázva.²⁵¹ Albert hatvani prépost e zárdának 1458-ban végrendeletében egy kocsit és tizenhat arany forintot hagyományoz.²⁵² 1511-ben pedig egy egyezség alapján Szabó Demeter átadja a pesti domonkosoknak azon házat, melyet Chyzar György pesti polgár hagyott rájuk.²⁵³ Zay Miklós, Bernát fia pedig 1516-ban egy szőlőt ad nekik.²⁵⁴ Römer szerint ezen, a török időben elpusztult zárda Pest legrégebb kolostora volt.²⁵⁵ A török hódoltság után, még pedig 1700-ban²⁵⁶ Dwornikovich Mihály váci püspök, kiről a váci zárda alapítása

kapcsán fogunk még megemlékezni, telepítette le ismét e rendet Pesten I. Lipót segítségével, még pedig nem messze régi zárdájától. Ezen Szűz Máriáról elnevezett pesti domonkos-konventről a rend 1721-ben Rómában tartott nagykáptalanja is megemlékezik.²⁵⁷ E zárdát, mely templomával együtt ma is áll, 1782-ben II. József vette el a domonkosoktól²⁵⁸ és oda az angol-kisasszonyokat telepítette.²⁵⁹ E templomot és zárdát 1809-ben tűzvész pusztította. A zárdát egy emelettel megnagyobbították, a templom tornya azonban nem nyerte vissza régi alakját.²⁶⁰ A tatárjárás, a török hódoltság és II. József zárdafelosztása után negyedizben tértek vissza néhány éve szent Domonkos fiai a magyar fővárosba. A domonkosrendnek a XIX. század 60-as és 70-es évei folyamán hazánkban keresztülvitt szigorítása kapcsán e rend egyik legértékesebb hagyománya, a népies lelkipásztorkodás, népmissziók tartása, ismét feléledt magyarországi részében is. Ennek kapcsán a 90-es évek óta a domonkosok Budapest templomainak szószékein is többször és nagy elismeréssel szerepeltek. Végre megérlelődött azon gondolat, hogy e rend hazánk szívében, szellemi életünk gócpontján ismét állandóan letelepedjen. E célból 1903-ban a Zuglóban, az Angol-utcában béreltek egy szerény, kis házat. Kápolnául pedig egy volt vendéglő helyiség szolgált egy utcasarokkal

odébb. Nemsokára rá a sokkal előnyösebb, inkább központi fekvésű és mégis templomszegény Thököly-utra költöztek. Kezdetben itt is egy szerény munkásházban laktak s melléje ideiglenes kápolnát emeltek, melyet Kohl Medárd püspök áldott meg 1905-ben. Ugyane püspök áldotta meg 1912-ben József kir. herceg és fenséges neje, nemkülönben számos résztvevő jelenlétében az ujonnan építendő templom alapkövét. 1915. október 3-án pedig a diszesen felépített templomot Csernoch János biboros-hercegprimás szentelte fel és adta át ünnepélyesen rendeltetésének. Csak az, akinek volt alkalmá egy kis bepillantásra, képes elgondolni, mily óriási, emberfeletti munka és kitartás kellett ahhoz, hogy ez anyagiakban nálunk nagyon szerény rend e nehéz időkben akaraterejének ez emlékét, életrevalóságának e zálogát felépíthesse.

31. *Pozsega*. E horvát-szlavonországi városban már az 1303. évi zárdalajstrom említ domonkoszárdát.²⁶¹ Plodius²⁶² és Koller²⁶³ is említik. „Conventus Possegenensis“ néven a domonkosok 1491. évi nagykáptalanján is szerepel.²⁶⁴ Alkalmasint a török pusztította el a várost 1529. évi ostrománál.²⁶⁵ A „Posegvariens“ zárda, melyet Plodius a pozsegain kívül említ, mindenestre csak téves ismételése a pozsegainak.²⁶⁶

32. *Sárospatak*. E zárdáról, melyet az 1303. évi²⁶⁷ és későbbi²⁶⁸ zárdanévsorok hoznak, már 1238-ban van szó, mikoris az egri káptalan bizonyítja, hogy Tomaji Pál gróf leánya, Ohudalov a sárospataki domonkoszárdá két tagja előtt végrendeletet készített.²⁶⁹ E zárdá perjelét a pápa 1255-ben egri egyházmegyei papok tized ügyeinek rendezésével bizza meg.²⁷⁰ Ezen esztendőből tudjuk meg azt is, hogy e zárdá egy szent Vinczéről elnevezett szőlőhegyen állott.²⁷¹ E zárdá, melyet már a tatárok is felgyújtottak,²⁷² 1322-ben szintén tűzvész martalékvá lett.²⁷³ Templomában 1259-ben a domonkosrendi vértanu szent Péter ereklyéi előtt egy rutén asszony beteg jobb keze meggyógyult.²⁷⁴ Bizonyára a reformáció korában szűnt meg.

33. *Segesvár*. A Plodius²⁷⁵ nyomán Ferrarinál²⁷⁶ említett „Segbaviensis“ zárdá, mint Ipolyi²⁷⁷ is nagyon helyesen felteszi, „Segesvariensis“-nek olvasandó. Mindenesetre tudomásunk van arról, hogy a segesvári domonkoszárdát 1298-ban több érsek és püspök bucsukkal látja el.²⁷⁸ Ezen bucsut Péter erdélyi püspök 1302-ben megújította.²⁷⁹ Erzsébet, Herbord alvinci gróf özvegye, ki, mint láttuk, az alvinci, gyulafehérvári és nagyszebeni domonkosokat is megajándékozta, a segesvári domonkosoknak 1300-ban tíz ezüst márkát hágy.²⁸⁰ A segesvári domonkos-

zárda a XV. század vége felé és részben még a XVI. század elején késői gót stílusban nagyobb szerűen ujonan épült. Építész, szobrász és festész-mesterei, mint a feliratokból kitűnik, leginkább maguk a domonkosok voltak. Egy szárnyoltárának részletei, melyek domonkosrendi szenteket ábrázolnak, a segesvári ugynevezett „Hegytemplom“ sekrestyéjébe, könyvtárának töredéke pedig a segesvári ág. ev. gimnázium könyvtárába került.²⁸¹ E templom 1859-ben végbement átalakításánál rendkívül érdekes leletre bukkantak. Előkerült ugyanis egy befalazott bádogszelence és ebben régi iratok. Ez iratokat elsőben Fabritius Károly,²⁸² utána pedig Ipolyi Arnold²⁸³ közölte és ismertette. E kéziratok egyikében, mely füzetalakban maradt ránk, a segesvári zárdához tartozó („filius conventus Schegesvariensis“) domonkosrendi főszónok („praedicator generalis“), Fabri Antal, a XV. századba visszamenőleg a segesvári domonkoszárdá jötevőiről számol be,²⁸⁴ még pedig 1526-ban.²⁸⁵ Ezek közt felemlíti például a domonkosrendi Polnar (Polner) Gábor boszniai felszentelt püspököt,²⁸⁶ kolosmonostori apátot és királyi titoknokot („Specialisimus secretarius Regiae Majestatis“.) Polnar halálos ágyán kolozsvári rendtársait magához hívatta a kolosmonostori apátságba („in Abbacia Coloswariensi“)

és előttük mint rendjéről bőkezűen megemlékező szerzetes 1501-ben végrendelkezett.²⁸⁷ Holtteste a segesvári domonkos templomban lelta nyugvóhelyét.²⁸⁸ Utána Kőhalmi Péter (Petrus de Rupe, Peter von Reys)²⁸⁹ egy 1529-re vonatkozó rövid feljegyzése,²⁹⁰ majd két üresen hagyott lap után Fabri tollából a segesvári zárdában 1515-től 1527-ig felvett rendi ujoncok — számszerint 20 — névsora következik. Közülük tizenöt mint növendékpap-jelölt, három pedig mint világi testvér-jelölt van feltüntetve.²⁹¹ Ezután Kőhalmi Péter a segesvári zárda tagjainak több névsorát közli. A legutolsó 1529-bői való és tíz áldozópapot, hat rendi növendékpapot, kilenc világi testvért és tizenhét hovátartózkodóságra nézve a segesvári zárdához tartozó, azonban másutt alkalmazott rendi tagot nevez meg.²⁹² Feljegyzi továbbá, hogy a zavaros idők miatt nincs azon helyzetben, hogy a zárda birtokait leírja.²⁹³ Megtudjuk továbbá feljegyzéseiből, hogy az erdélyrészi domonkoszárdák felett 1529-ben Rózsavölgyi (De Valle Rosarum) Domonkosnak, a hittudományok borostyánosának és brassói perjelnek személyében külön helynök (vicarius) állott. Ugyanitt olvassuk az e helynökség alá tartozó segesvári, nagyszebeni, szász—sebesi, alvinci, gyulafehérvári, kolozsvári, besztercei és (székely)-

udvarhelyi zárdák 1529. évi perjeleinek neveit.²⁹⁴ E kézirat-füzet végső öt lapján pedig ama kor háborus és egyéb viszontagságáról, vallási bonyadalmairól számol be Péter perjel. Így — írja többek közt — a felizgatott köznép már háromszor megtámadta a segesvári domonkoszárdát, azonban a pérjelnek sikerült őket mindannyiszor szép szóval lecsitítani. Egy más alkalommal a városiak huszonöt ezüst márkát követeltek a domonkosok sekrestyéjében. A domonkosok erre azt felelték, hogy vigyék el mindazt, mit feleslegesnek gondolnak. Erre a követelődzők semmit sem vittek magukkal. Nincs — folytatja továbbá — az erdélyi zárdák közül más biztonságban, mint az udvarhelyi és gyulafehérvári. Mindezt — fejezi be Kőhalmi Péter — azért jegyzi fel futólag, halálos aggodalom közepette, hogy befalazza és így valamikor az utókor olvashassa.²⁹⁵ Egy másik ugyanezzel befalazott kéziratában az előbb említett Fabri az erdélyi domonkoszárdák tagjainak 1524 körüli²⁹⁶ névsorát közli. 172-en voltak összesen, közülük 79 áldozópap, 38 rendi növendék és 55 világi testvér,²⁹⁷ — Utolsó rendelkezésünkre álló adat a segesvári domonkoszárdáról, hogy azon évenkénti két marka ezüstöt, melynek folyósítását Ulászló király a segesvári domonkos-konvent javára elrendeli, János király 1530-ban további két márkával megtoldja.²⁹⁸

34. *Selmecebánya*. Ferrari²⁹⁹ Plodius nyomán „Schemnicensis“ néven említi. A selmecebányai polgárok által alapított és királyi engedély alapján az ő kegyurságuk alá tartozó kápolnát, mely szent Miklósról volt elnevezve, királyi és esztergomi érseki jóváhagyással 1275-ben a domonkosoknak adományozzák.³⁰⁰ Midőn Rozgonyi Simon egri püspök e várost 1442-ben ostrommal bevette, a domonkosok azt elhagyták.³⁰¹ Azonban 1477-ben Scheubappel Lőrinc nevű perjelük ismét szerepel.³⁰² Az akkor Nagyboldogasszonyról elnevezett selmecebányai domonkostemplomot Mária királynő a zárdával együtt 1532-ben helyreállíttatja és a zárdába a Szent Erzsébet kórház lakóit telepíti át. I. Lipót pedig 1677-ben a jezsuitáknak adományozza.³⁰³ A hajdani zárda helyén, értesülésem szerint, jelenleg a gimnázium áll. A Ferrarinál³⁰⁴ „Banensis“ néven a „Schemnicensis“-től külön említett zárda alatt, tekintettel arra, hogy Selmecebánya régente „Banensis“ néven is szerepelt,³⁰⁵ mindenesetre szintén ugyane selmecebányai domonkoszárdá értendő.

35. *Simontornya*. E város domonkoszárdáját Plodius,³⁰⁶ a jézustársasági Némethi és az ő nyomukon Ferrari³⁰⁷ említi. X. Leo pápa 1518 június 5. Birzlay Mózes gróf, királyi udvarmester által ez általa alapított domonkoszárdának tett nagyarányú alapítványait jóváhagyja neve-

zett zárda perjelének s tagjainak kérelmére.³⁰⁸ Mindenesetre e zárdára vonatkozik a domonkosok 1518-ban Rómában tartott nagykáptalanjának azon határozata, mely konventté emeli egy Moys nevű magyar királyi udvarmester által felépített rendházat és megbizza a magyar rendtartományi főnököt, hogy ez új konvent élére perjelt helyezzen és gondoskodjék, hogy rendi tanára és kellő számu tagja is legyen e konventnek.³⁰⁹ 1527-ben, szent István vértanu ünnepén I. Ferdinánd jóváhagyja elődjének Lajosnak és nővérének azon intézkedését, mely a simonytornyai domonkosok Igar nevű veszprém- és fehérmegyei birtokát adómentessé teszi. Azonban ezzel szemben tőlük misék szolgáltatását köti ki.³¹⁰

36. *Sopron.* E most is fennálló domonkos-zárdát Batthyány grófnő, Erdődy György gróf özvegye alapította 1674-ben,³¹¹ ugyanaz, kinek a szombathelyi zárda is létét köszöni. Mint szájhagyományból értesültem, kezdetben a Batthyány grófnő által Sopronba hozott domonkosok a Szent György-utcában telepedtek le, hol kápolnájuk is volt.³¹² Az 1700-ban³¹³ épülni kezdő templom és zárda 1791-ben lesz rendes konventté.³¹⁴ A jezsuita rend eltörlése után a tanulmányügyi vegyesbizottság 1776. július 18. és 19. foglalkozott azon kérdéssel, miként lehetne a volt jezsuita iskolák ellátásáról és fenntartásáról a

legcélszerűbben gondoskodni. Tanácskozásában azon eredményre jutott, hogy a jászóvári premonstreiek, a bencések, pálosok, domonkosok, ferencrendiek és kegyesrendiek főnökei szeptember nyolcadikán Budán jelenjenek meg az országbirónál. Az országbiró Magyarország primásának és Ürményi udvari tanácsosnak jelenlétében beszélje meg velük, miként vehetnék át a jezsuiták egykori iskoláit és ha lehet, ez a kérdés már a jövő iskolai év elejére rendbe jöjjön.³¹⁵ A soproni gimnáziumban a jezsuiták eltörlése után tényleg tanítanak a domonkosok. A II. József féle felosztást pedig püspöki kérelemre a kórházi lelkészi teendőkre való tekintettel kerülte el a soproni domonkoszárdá. Már jóval előbb, 1705-től 1714-ig Unger Pius domonkosrendi mint káplán szerepel a soproni anyakönyvekben.³¹⁶

37. *Szász-Sebes.* E konventet német Mühlenbach elnevezés alatt³¹⁷ Fabri emliti 1524 körül és annak öt áldozópap és két világi testvér tagját sorolja fel.³¹⁸ 1529-ben is említik.³¹⁹ Tán Sebes eltorzulását jelenti „Sabes“, hol a domonkosok 1322. évi nagykáptalanja engedélyez konventet a magyar rendtartománynak.³²⁰

38. *Szatmárnémeti.* E domonkoszárdá két jobbágya egy 1554-ből való okmányban szerepel. 1560-ban Vécsey István nyalábi várkapitány e zárdának pénzt adományoz.³²¹

39. *Szeged.* A domonkosok 1318-ban Lyonban tartott nagykáptalanja engedélyezi a magyar rendtartománynak, hogy Szegeden konventet létesítsen.³²² E zárdát Pázmány³²³ és Plo-dius nyomán — aki által feljegyzett 1319. alapítási éve szerint tényleg Szegedre vonatkozik — Ferrari³²⁴ is említi. A domonkosok 1468. évi nagykáptalanja egy Lőrinc nevű rendtagnak a magyar rendtartományi főnök által a szegedi konventből a pécsibe való áthelyezését jóvá-hagyja.³²⁵

40. *Székely-Udvarhely.* E zárdának Fabri szerint 1524. körül hat áldozópapja és három világi testvére volt.³²⁶ 1529-ről is van róla hírünk.³²⁷

41. *Székely-Vásárhely.* E domonkoskonvent már az 1303. évi zárdanévsorban is elő-fordul,³²⁸ nemkülömben a későbbiekben is.³²⁹ Fabrinál 1524. körül az erdélyi zárdák közt már nem találjuk. Mintha Székelyvásárhely latin nevé-nek, „Assersiculum“-nak csonkitott alakja fordulna elő a domonkosok 1356. évi verdun nagy káptalanján, midőn a metzi zárdából bün-tetésképen a magyar rendtartomány „uiculis“ nevű zárdájába eszközölnek áthelyezést.³³⁰

42. *Székesfehérvár.* Mint a domonkosok első magyarországi letelepedésénél láttuk, ez volt alkalmasint első zárdájuk hazánkban és esze-rint alapítása 1221-re volna tehető. Első okmá-

nyunk e zárdáról 1226-ból való, midőn bizonyos tizedügyekben e zárdában lép egyességre a pannonhalmi bencés-apátság a fehérvári és csurgói Jánoslovagrendiekkel.³³¹ Bors ispán özvegye, ki mint láttuk, az esztergomi domonkosokat is megajándékozta, a fehérvári domonkoszárdának 1231-ben nyolcvan márkát és egy lovat ajándékoz.³³² IV. Ince pápa 1243-ban a fehérvári domonkosperjelnek a királyi udvar gyóntatására messzemenő felhatalmazást ad.³³³ Árpád-házi boldog Margit életszentségének hivatalos vizsgálata alkalmával 1276-ban megtudjuk, hogy boldog Margit perjelnője engedélyével a neki ajándékozott értéktárgyakból a szent Katalinról elnevezelt székesfehérvári domonkoszárdának is juttatott.³³⁴ Mátyás király 1478-ban azon kérelemmel fordul a pápához, engedje meg, hogy a vértesszentkereszti bencés apátságot, melynek jövedelme már nagyon megcsappant, a Fehérvár város falain kívül levő, szent Margit tiszteletére emelt dominikánus kolostorba bekebelezhesse. A pápa e tervet jóváhagyja. Egy ezen javadalommal kapcsolatos malomeladás ellen 1538-ban Mihály főapát tiltakozik.³³⁵ Alkalmasint 1543-ban szűnt meg a székesfehérvári domonkoszárd, midőn a törökök a várost elfoglalták.³³⁶

43. *Szombathely*. A domonkosokat Draskovits György győri püspök hozta Szombathelyre 1638-ban.³³⁷ Ez a Ferrari-féle visszaállítás

után a rend első zárdája hazánkban. Az 1642. évi domonkosrendi nagykáptalan már mint konventet említi.³³⁸ A domonkosok jelenleg is fennálló szombathelyi zárdájának alapítónője pedig Batthyány Erzsébet grófnő 1670-ben; ugyanaz, ki a soproni domonkoszárdát is alapította. E zárdá s templom a most Szombathellyel egyesített Szent-Márton községben áll, ahol a hagyomány szerint egyesek szent Márton születés-helyét keresik. A II. József-féle zárdafelosztási intézkedések következtében a szombathelyi domonkosok 1788-ban Vasvárra költöztek. Innét ismét visszatérve, a XIX. század elején a napoleoni háborúk alatt zárdájukat a katonaság ismételten lefoglalta kórházi célokra.³³⁹

44. *Temesvár.* A domonkosok szent László királyról elnevezett temesvári templomában 1329-ben Telegdy Csanád ünnepélyesen egri püspökké lőn szentelve.³⁴⁰ E domonkoszárdáról Pázmány,³⁴¹ valamint az ő és Plodius nyomán Ferrari,³⁴² végre Karcsu³⁴³ is megemlékezik.

45. *Ujvár.* IV. Sixtus pápa 1479 április 15. Erasmusznak, az egri egyházmegyében fekvő Ujváros (Nova Civitas) urának megengedi, hogy e városban domonkosrendi perjel és rendtagok számára házat alapítson.³⁴⁴

46. *Vác.* E város Dwornikovits váci püspök által alapított domonkoszárdájának történetét nagy készültséggel és alapossággal írta meg

néhány éve Szarka Gyula.³⁴⁵ Bizonyos indirekt következtetések alapján már a középkorban keres Vácott domonkoszárdát; egyben azonban nagyon helyesen megállapítja, hogy e város szent Jakabról elnevezett, a középkorban fennállott zárdája nem domonkosrendi, hanem ágostonos remeterendi volt.³⁴⁶ Ha a szerzetesrendek, nevezetesen a domonkosrend középkori terjeszkedési erejét és módját tekintetbe vesszük, mindenestre valószínűnek kell tartanunk, hogy e fontos püspöki székhelyen is volt e rendnek zárdája. Bár az 1336-ban elhunyt³⁴⁷ domonkosrendi boldog Csáky Mór idejében, ki csodálatos módon szerepel Vácott is, semmiesetre sem volt még ott zárdája a rendnek.³⁴⁸ Biztos tény az, hogy püspökei sorában 1329-ben a domonkosrendi Rudolfot találjuk.³⁴⁹ Vác az ujkorban étesült domonkoszárdájának alapítója 1699-ben Dwornikovits Mihály váci püspök, kit bolognai tanulmányi évei kapcsán tanítványi hála fűzte a domonkosokhoz.³⁵⁰ Rájuk bizta az általa rendbe hozott szent Mihály-templomot és a plébánia-ügyek vezetését is.³⁵¹ A zárda felépítése sok viszontagság következtében csak lassan haladt.³⁵² A rendház 1726-ban lőn tulajdonképen konventté nyilvánítva.³⁵³ A teljesen elkészített templom felszentelése 1769-ben ment végbe.³⁵⁴ A II. József-féle intézkedések következtében e

zárda 1785-ben oszlott fel.³⁵⁵ Utána 1796-ig a kegyesrendiek lakták. 1796-ban a kassai domonkosok tettek lépéseket visszaállítására, de eredménytelenül. A kegyesrendiek kiköltözésétől 1805-ig e kolostor katonai iskola volt. Innét kezdve ismét egyházi kézen van mindmáig.³⁵⁶ A II. József által feloszlatott zárdák sok tagja falura ment lekipásztornak. Így a vácegyházmegyei Apostag nevű plébánia Csabany nevű községében 1788-ban a domonkosrendi Szőke Miklóst találjuk mint káplánt.³⁵⁷

47. *Vasvár.* A ma is létező és plébániával kapcsolatos vasvári domonkoszárdáról már 1244-ből³⁵⁸ és 1298-ból³⁵⁹ vannak adataink. Az 1303. évi konvent-névsor is hozza,³⁶⁰ nemkülömben a későbbiek is.³⁶¹ Vasvárt és vele az ottani domonkoszárdát a török elpusztította. Megmaradt romjait 1636-ban a rend ekkori magyarországi visszaállítója Ferrari, a Szombathelyre menekült vasvári káptalan prépostjával és — tekintettel a portyázó törökökre — kellő őrséggel, felkereste. A már előbb is a szent kereszt-ről elnevezett domonkostemplom négy fala ekkor is állt és Ferrari azt 133 láb hosszúnak és 45 láb szélesnek találta. Tetőzete hiányzott. Falfestményeket azonban még lehetett látni. Baloldalán levő tornya, melynek csúcsa azonban hiányzott, körülbelül 20 lábnyi volt szélesség-

ben. A zárda falait is megtalálta Ferrari. Ezek rövid leírása alkalmával közli Ferrari³⁶² a nagyszombati domonkosrendi Kermendi Gáspár³⁶³ 1557-ből való, a vasvári káptalan előtt tett tiltakozó nyilatkozatát a vasvári domonkosok elég terjedelmes birtokainak bitorlói ellen. Ferrari ezek neveit kiméleletből csak kezdőbetűkkel jelöli. A zárda maga körülbelül 1550-ig állt fenn. 1684-ben Széchényi György kalocsai érsek ismét helyreállította és 1690-ben a rendnek átadta.³⁶⁴ A vasvári domonkosoknak egyidőben latin iskolájuk is volt, mely 1756-ban szűnt meg.³⁶⁵

48. *Verőce*. A horvát-szlavonországi Verőce domonkoszárdáját IV. Béla alapította 1242-ben.³⁶⁶ Bizonyára Verőce domonkoszárdájára vonatkozik Erzsébet özvegy királyné adománya 1290-ből.³⁶⁷ Az 1303. évi konventek közt is megtaláljuk,³⁶⁸ Plodius pedig tévesen háromszor is hozza.³⁶⁹ Pázmány is említi.³⁷⁰ Alkalmasint a török által pusztult el 1553 körül.³⁷¹

49. *Zágráb*. A zágrábi domonkoszárda már a tatárjárás korában szerepel. 1241-ben a pápa ugyanis a császári domonkosperjel mellett a zágrábi domonkosok alperjelét azzal bizza meg, hogy vegye gondjába a tatárok elől menekülő királyi családot.³⁷² Ugyanez évben IV. Béla a zágrábi domonkosoknak egy a város közelében levő Blizna nevű birtokot ajándékoz.³⁷³

Zágráb püspöki székén a XIV. század elején egymásután két domonkosrendi ült. 1303-tól kezdve boldog Gazottus Ágoston, utána pedig 1322-től De Corvo Jakab.³⁷⁴ Előbbi a domonkosokéhoz hasonló ritust, szertartást honosított meg a zágrábi egyházmegyében,³⁷⁵ mely szertartás a XIX. század elejéig használatos volt.³⁷⁶ János zágrábi püspök 1433-ban a szent Miklósról elnevezett zágrábi domonkoszárdának végrendeletileg 50 forintot hagyományoz.³⁷⁷ Mátyás király 1465-ben engedélyt ad, hogy bárki bármit adományozhat e zárdának.³⁷⁸ Ugyane király 1473-iki engedélyével a törökök elől e városnak „Mons Graecus“, „görög hegy“ nevű részébe költöznek.³⁷⁹ Ez intézkedést a rend 1474. évi római nagykáptalanja is jóváhagyja.³⁸⁰ Később ezen alkalmasint a törökök miatt felhagyott zárda mint jezsuita-kollégium szerepelt.³⁸¹

50. *Zengg.* E horvátországi város domonkoszárdáját azok között találjuk, melyeket az 1380. évi pápai okirat az ujonnan felállított dalmát rendtartományhoz csatol.³⁸² A rend 1491. évi nagykáptalanja is említi.³⁸³ 1586-ból is történik róla említés.³⁸⁴

B) A mai Magyarország és Horvát-Szlavonország területén kívül eső, azonban a magyar domonkosrendtartomány történetével kapcsolatos zárdák:

a) A magyar domonkosrendtartomány *bosnyák, illetve kun térítési működésével kapcsolatban* néhány olyan domonkoszárdával találkozunk, mely a mai Magyarország területén kívül, Boszniában, illetőleg Bukovinában stb. létezett:

Bihács. Ezen Boszniában, az Una folyó balpartján, a horvát határ közelében fekvő domonkoszárdáról 1266-ból való oklevélben történik említés.³⁸⁵ Az 1303. évi és későbbi zárdalajstromokban is említik, bár nem egészen egyformán írják. Bizonyára a domonkosok boszniai működésének egyik kiindulópontja volt.³⁸⁶

Szereth. XI. Gergeiy pápa 1378-ban jóváhagyja azon intézkedést, mely szerint több zárda, így a szerethi, nemkülömben a „Pensutensis“ és „Primicelensis“, melyekről még alatt is említés történik, a „Peregrinans“-ok, azaz domonkosrendi vándorhittérítők szervezetébe tartozik.³⁸⁷ Ferrari³⁸⁸ szerint e három zárda egyidőben a magyar rendtartományhoz tartozott. Ferrari itt bizonyára azon intézkedésre gondol, melyet a domonkosok 1456-ban Montpellierben tartott nagykáptalanukon hoztak³⁸⁹ és 1462. évi sienai nagykáptalanukon végérvényesen jóváhagytak³⁹⁰ és mely szerint a moldvai és oláhországi zárdákat a vándorhittérítők szervezetéből a magyar rendtartomány kötelékébe helyezik át. — Tудо-

másunk van több a domonkosrendhez tartozó szerethi püspökről. Ilyen többek közt Martini István 1394-ben³⁹¹ és az utolsó, Jesiensi Sztaniszló 1738-ban.³⁹² Gegő szerint,³⁹³ ki Baroniusra és más történetírókra hivatkozik, a szerethi püspök az ottani domonkoszárdában székelt. Fekvése szerint a szerethi zárda a kun térítéssel lehetett kapcsolatban.

b) Dalmát zárdák:

A dalmát zárdákat az 1378. évi nagykapitalan hasította ki a domonkosok magyar rendtartományából és a ma is létező dalmát rendtartományban egyesítette.³⁹⁴ Ez intézkedést VI. Orbán pápa 1380. március 3. jóváhagyja és az akkor ujonnan megalakított dalmát rendtartomány összes zárdáit elsorolja.³⁹⁵

A hajdan a magyar rendtartományhoz tartozó dalmát zárdákat egész röviden azon időbeli sorrendben hozzuk, melyben létezésükről ezen vázlatos munkánk számára megbízható történelmi adatokat szerezni lehetett:

Raguza. Az első domonkosok 1225-ben telepedtek le Raguzában.^{395b} E zárda a dalmát rendtartomány keretében ma is fennáll.

Zara. Ide az első domonkosrendiek 1228-ban telepedtek.^{395c}

Spalato. Habár e ma is létező zárda 1317/19. körüli alapítása nem is igazolható,³⁹⁶ 1245-ben egy pápai okmányból létezéséről már biztos tudomásunk van.³⁹⁷

Trau. A traui domonkoszárda alapítását egy 1265. évi pápai okirat engedélyezi.³⁹⁸ Ma is létezik.

Durazzo. A durazzoi domonkoskonvent 1278-ban keletkezik.³⁹⁹ Kezdetben a római rendtartományhoz tartozott.⁴⁰⁰ 1286-tól kezdve a magyarhoz.⁴⁰¹ 1378-tól kezdve a dalmáthoz.⁴⁰² Alkalmasint a török időben pusztult el.

Cattaro. A cattaroi domonkoszárdáról már 1288-ban szó van.⁴⁰³

Nona. Plodius szerint 1228-ban alapították.⁴⁰⁴ Az 1303. évi zárdanévsorban „Novensis” néven szerepel.⁴⁰⁵

Arbe. E zárda is azok közül való, melyeket az 1380. évi pápai intézkedés a magyar rendtartományból a dalmát rendtartományba utal át;⁴⁰⁶ nemkülömben e pápai intézkedés révén van első tudomásunk a következő a magyar rendtartományból a dalmátba átutalt zárdákról: *Dulcigno, Osero, Scutari, Veglia és a ma is létező Sebenico.*

c) *Osztrák, cseh-morva, stb. zárdák:*

Znaim. E jelenleg a cseh rendtartomány kebelében fennálló zárda Plodius szerint⁴⁰⁷ egy időben Magyarországhoz tartozott.

Abból, hogy az 1569-ben meghalt Genuai Mihály mint a cseh és a magyar domonkos-rendtartomány főnöke szerepel,⁴⁰⁸ e két rendtartomány ama korban való kapcsolatára következtethetünk.

1580-ban a haldokló magyar rendtartományhoz csatolták a karinthiai *friesachi* zárdát,⁴⁰⁹ melyet már Magyarországi boldog Pál érintett, midőn 1221-ben hazánkba jött a rend meghonosítására.⁴¹⁰ Ugyanakkor lőn a magyar rendtartományhoz csatolva a stájer *pettaui, gráci, leobeni* és *neuklosteri* domonkos-zárda.⁴¹¹ E zárdákat 1611-ben az akkor megszűnő magyar rendtartományból a némethez csatolták.⁴¹²

Az 1642-ben visszaállított⁴¹³ magyar rendtartományhoz csatolták *Ausztria, Tirol, Stájerország és Karinthia 12 a német rendtartományból kihasított konventjét 1703-ban.*⁴¹⁴

E rendtartomány és a cseh rendtartomány 1857-től 1905-ig egybe voltak olvasztva.⁴¹⁵ 1905 óta pedig a magyar domonkos-rendtartomány utódja, az „osztrák-magyar” rendtartomány kebelében a soproni, szombathelyi, kassai magyar konventeken és a vasvári és budapesti magyar székházon kívül az alapítására nézve magyar és a magyar rendtartomány felvirágoztatása körül több ízben nagy hatása⁴¹⁶ bécsi zárda mellett a

már említett friesachi és gráci, továbbá az alsó ausztriai *retzi*, a tiroli *eppani* végül ideiglenesen a csehországi *egeri* és *aussigi* zárdák tartoznak.⁴¹⁷

C) A magyar domonkosrendtartomány kolostorai közt felsorolt zárdák, melyeknek létéről, vagy hollétéről csak bizonytalan adataink vannak:

Ban nevű helyet Plodius⁴¹⁸ és részben Ferrari⁴¹⁹ Albániában keres. Ugyanott azonban Ferrari e szent Antoninnál is előforduló zárdát Bán-Monostorban, a szerémi püspökök székhelyén is keresi.

Boritensis. Ily néven Plodius hoz zárdát.⁴²⁰ Ferrari⁴²¹ ezt „Bosniensis“-nek olvassa és valamely boszniai zárdát ért alatta.

Budrug. E név az 1303. évi zárdalajstromban, kissé más alakban a későbbiekben fordul elő. Ha Szarkával⁴²² Bodrogot értünk alatta, vagy Bács-Bodrogmegyében, vagy talán a Bodrog folyó vidékén kellene keresnünk. Ha pedig Pázmánnyal és Karcsuval⁴²³ Budorácsnak olvasuk, Horvátországra kellene gondolnunk.⁴²⁴

Bugensis néven is említ Plodius⁴²⁵ egy zárdát a budain, „Budensis“-en kívül. Ily nevű zárdáról Ferrarinak⁴²⁶ semmit sem sikerült megtudnia. A domonkosok 1301-ben Kölnben tartott nagykáptalana leteszi a magyar rendtartomány egy „Bucensis“ nevű zárdájának perjelét.⁴²⁷

Cilmiensis néven Plodius említ egy a magyar rendtartományhoz tartozó zárdát, melyben Ferrarai Szilveszter Ferenc domonkosrendi általános főnök magyarországi rendi iskolát létesített.⁴²⁸ Ezalatt mindenestre az ezen rendfőnök idejében Nagyszebenben, illetve Budán tervezett rendi iskolák egyikét — melyekről az illető zárdák kapcsán megemlékeztünk — kell érteni, Ferrari⁴²⁹ „Cilmiensis” helyett „Sirmiensis”-t tartja a helyes olvasási módnak. Ez esetben e zárdát a horvát-szlavonországi Mitrovicán (latinul Sirmium) kell keresnünk. Ha pedig „Cibiniensis”-nek olvassuk, Nagyszebent kapjuk.

Clamensis nevű zárdát ugyancsak Plodius említ.⁴³⁰ Ferrari⁴³¹ semmi bővebbet sem tud róla. Tán a császári zárdának (*Chasmensis*) téves duplán-írása.

Cumanus. Ily nevű zárdánál, melyről több történetíró megemlékezik, Ferrari⁴³² nagyon helyesen valamely a kun térítéssel kapcsolatos zárdára gondol.

Garensis. Plodius említi.⁴³³ Ferrari szerint⁴³⁴ ez Garára, a híres Garai nemzetség székhelyére vonatkozik. Mindenesetre tény, hogy az 1323. évi barcelonai rendi nagykáptalan a magyar rendtartománynak a brassói zárda alapítása mellett, melyről már szó volt, egy — esetleg tán tévesen Gara helyett — „Gaza”-nak irt helységben is

engedélyez zárdát.⁴³⁵ Az 1546. évi római nagykáptalanon pedig mint a magyar rendtartomány kiküldötte „Johannes de Garra“ szerepel.⁴³⁶

Garisiensis még külön is előfordul Plodiusnál⁴³⁷ a Garenis-en kívül, Ferrarinak⁴³⁸ erről semmit sem sikerült felderíteni. Alkalmasint csak a Garenis-nek téves ismétlése.

Haraly nevű háromszékmegyei helységben, mint a brassói zárdánál láttuk, e zárdának 1524 körül alkalmasint egy háza volt.

Körmöcbánya felső részében a hagyomány szerint vagy ágostonrendi, vagy domonkosrendi zárda állott.⁴³⁹ Hogy a felvidéki bányavárosokban voltak domonkoszárdák, arról Ferrari is tud.⁴⁴⁰

Nagy-Sáros. Nem látom teljesen beigazolva, hogy e sárosmegyei helységben domonkoszárda volt. Miksa egy 1574-ből való okmányában a sárosmegyei Szedikert mint egy Nagy-Sáros várában levő zárda birtoka,⁴⁴¹ Mátyás 1617-iki oklevelében pedig, mint hajdan domonkos-rendi birtok szerepel.⁴⁴² Ha egyrészt egy nagysárosi zárdának, másrészt a domonkosrendnek tulajdona volt Szedikert, akkor Wagner szerint⁴⁴³ nevezett nagysárosi zárdának domonkos rendinek kellett lennie. Ugyanitt említi Wagner azt is, hogy a sárosi domonkoszárda szent Antoninnál is előfordul. Wagner nyomán

az 1825. évi kassaegyházmegyei névtár is említi e domonkoszárdát.⁴⁴⁴ Alkalmassint ugyane források nyomán találjuk a nagysárosi domonkoszárdát a kassai egyházmegye százéves jubileumi emlékkönyvében is.⁴⁴⁵ Ami szent Antonint illeti, kire — mint láttuk, Wágner hivatkozik — az ő Ferrari⁴⁴⁶ által hozott zárdanévsorában Sáros, vagy hasonló név nem fordul elő. Másrészt Rupp⁴⁴⁷ Szedikertet mint a *kassai* domonkosárda hajdani birtokát említi. Csánki⁴⁴⁸ pedig, ki említi nagysárosi ágostonrendieket 1274-ből és 1370-ből, ugyanitt domonkosokról nem tesz említést. Igaz ugyan, hogy a domonkosrendnek 1273-ban Pesten tartott egyetemes nagygyűlésén szó esik egy „Sairiensis“ nevű zárda perjeléről,⁴⁴⁹ ebből azonban természetesen még nem lehet megállapítani, hogy a magyarországi netaláni nagysárosi zárda értendő-e alatta.

Nándorfehérvár (Belgrád). Ferrari⁴⁵⁰ valamint Plodius⁴⁵¹ a magyar rendtartomány zárdáinak sorában egy „Allensis“ nevűt is említi. Ugyanott jelzi Ferrari, hogy ez alatt talán Belgrád értendő, melyet régi latinos nevén Alba Graeca-nak hívtak. A domonkosrend nagy oklevélgyűjteménye (Bullariuma) pedig IV. Ince pápának egy 1243 július 13-án kelt levelét hozza, melyben az „Albanensis“-i domonkosperjelt, ki a magyar király kíséretében van, három évre felhatalmazza, hogy azt fentartott

gyónási esetek alól is feloldozhassa. Hozzáfüzi a Bullarium azon megjegyzést, hogy „Albanensis“ nem egyéb, mint a Száva és a Duna, torkolatánál levő Alba Graeca — tehát Belgrád — melynek domonkosperjele a tatárok elől elmenekülve, a bujdosó király udvaránál volt.⁴⁵² Másrészt e felhatalmazás, mint a székesfehérvári zárdánál láttuk, a székesfehérvári perjelre is vonatkozhatott.

Pensutensis és *Primicellensis* nevű moldvai, vagy oláhországi zárdák, melyekről semmi részletesebb adatunk nincs. Mint a szerethi zárda kapcsán láttuk,⁴⁵³ 1378-ban a vándorhit-térítők szervezetéhez, később pedig, mint Ferrari is említi,⁴⁵⁴ még pedig, mint ugyancsak a szerethi zárda kapcsán láttuk, alkalmasint 1456-ban, illetve 1462-ben, a magyar rendtartományhoz lettek csatolva.

Széchény. E zárdáról Pázmány tesz említést, hozzátéve, hogy később alkalmasint a ferencrendiek kezébe ment át.⁴⁵⁵ Ferrari⁴⁵⁶ is említi, pontos hollétét azonban nem sikerült neki megállapítani. Karcsunál⁴⁵⁷ is előfordul. Valjön az 1282. évi bécsi nagykáptalan alkalmával állásától felmentett „Sesecensis“-i perjel alatt nem e széchényi zárda perjelét kell-e értenünk?⁴⁵⁸ Mindenesetre a nógrádmegyei Széchényben már 1343-ban voltak ferencrendiek.⁴⁵⁹ A Plodius

nyomán Ferrarinál⁴⁶⁰ említett „Zechiensis“ zárda alkalmasint nem egyéb, mint a széchenyi zárda más írásmódja.

Similiesis. E zárda az 1303. évi zárda-lajstromban „Simulu“, illetve „Similu“ néven szerepel.⁴⁶¹ Ferrari Simigiensis-nek véli, mely zárdáról Beauvais-i Vince 1244-ben befejezett művében számos csodát jelez.⁴⁶² Szarka^{4,3} Sümegnek tarja. A jeles domonkosrendi történetírók Quetif és Echard szerint⁴⁶⁴ e zárda már 1233 előtt létezett. Ez évben ugyanis e zárdába magukkal hozták Bolognából szent Domonkos egy új ereklyéjét az ottani nagykáptalanon résztvevő magyar kiküldöttek. Quetif és Echard e helységet esetleg Zimonynak tartják. Ez esetben a már a tatárjárás előtt fennálló horvát-szlavon-bosnyák térítési tevékenység egy góc-pontjának vehetjük.

Szent-Márton. Ily nevű zárdát az 1303. évi zárdanévsorban,⁴⁶⁵ szent Antoninnál, Plodiusnál, Ferrarinál⁴⁶⁶ és Pázmánynál⁴⁶⁷ találunk, azonban minden közelebbi meghatározás nélkül. A jelenleg Szombathellyel egyesített Szent-Márton-község domonkoszárdájára ez semmiesetre sem vonatkozhatik, mert e szombathelyi zárda csak 1638-ban lőn alapítva, mint már láttuk.

Szepes-megyére érti nagyon helyesen Reichert azon „Ciput“ nevű helyet, hol az 1266. évi trieri nagykáptalan engedélyezett a magyar domonkosrendtartománynak zárdát.⁴⁶⁸

Szigetvár. Nagyon helyesen jegyzi meg Szarka,⁴⁶⁹ hogy azon a szigeti konventben 1474-ben egy Magyar Pál nevű domonkosrendi tanár által eszközölt regula-fordítás, mely a margit-szigeti apácák számára készült, nem, mint Ferrar⁴⁷⁰ véli, a szigetvári, hanem a margit-szigeti konventben lőn megszerkesztve. Szigetváron domonkoszárdáról, mint azt ugyanitt Ferrari is megemlíti, semmiféle rendi történetíró sem emlékezik meg. Így tehát nincs pozitív érvünk arra, hogy Szigetváron domonkoszárdá lett volna.

Veszprém. E városban, melynek domonkosrendi apácázárdájáról csakhamar szó esik, tulajdonképeni domonkosrendi férfizárda nyomaira nem találtunk. Az biztos, hogy az apácák vezetésére laktak Veszprémben domonkosok, még pedig az apáca kolostor egy elkülönített részében.⁴⁷¹ Veszprémben találjuk 1529-ben a segesvári domonkoszárdá egy György nevű tagját.⁴⁷²

Vocrtes nevű helységben a domonkosok 1505. évi milanói nagykáptalanja a magyar rendtartománynak rendház alapítását engedélyezi.⁴⁷³

Zeuriensis. Már az 1303. évi zárdanévsorban szerepel.⁴⁷⁴ Már Ferrar⁴⁷⁵ Szörénytoronyra, a mai román Turnu-Severinre gondol. Azon körülmény, hogy a szörényi bánságban már 1237-ben működtek domonkosrendiek, e feltevést szinte biztossá teszi.⁴⁷⁶

2. Apácazárdák.

Miután a magyar domonkosrendtartomány férfizárdáinak vázlatos, sokszor csak nagyonis vázlatos, történetét láttuk, térjünk át az apácázárdákra :

A) Apácazárdák a mai Magyarország területén, melyekről megbízható történelmi adataink vannak :

a) Ma már nem létezők :

1. *Veszprém.* A legrégebb domonkosrendi apácazárda hazánkban tudtunkkal a veszprémi. Alapítója Bertalan püspök, kinek püspökségéről első hírünk 1233 augusztus 20-ról van.⁴⁷⁷ Magának a zárdának alapítólevelét 1240 június 27. állította ki. Ez oklevélből, mely az apácák fenntartására szolgáló jövedelmeket is felsorolja, kitűnik, hogy Bertalan Veszprémben szent Katalin tiszteletére templomot épített és amellé domonkosrendi apácákat telepített le.⁴⁷⁸ Tehát az alapítólevél szövege szerint annak kiállítása idején, 1240 június havában ez apácazárda már állott. Sőt több apáca tanuvallomása szerint⁴⁷⁹ már jó néhány éves multra tekinthetett vissza. Másrészt Bertalan püspöksége előtti időben (1233.) aligha eszközölte ezen alapítást. És ennyiben korainak látszik, ha Ferrari⁴⁸⁰ alapítását már 1221-re,

vagy 1222-re teszi, Mortier⁴⁸¹ pedig az 1221. és 1231. közötti időre. Az 1241-ben Magyarországra törő tatárok elől a veszprémi domonkosapácák közül öten Dalmáciába menekültek. Ezek közül négyen Nonában telepedtek le, egy pedig Zágrábban a Sancta Maria de alta Ripa, vagy Melta nevű domonkosrendi apácazárdának lőn alapítója.⁴⁸² A zárai domonkosrendi apáca-kolostor a veszprémivel és margitszigetivel együtt az 1303. évi zárdalajstromban is előfordul.⁴⁸³ A dalmát rendtartomány megalapításával ahhoz került.⁴⁸⁴ A veszprémi domonkosapáca-zárdában élt Magyarországi boldog Ilona.⁴⁸⁵ Itt töltötte zsenge korban első zárdai éveit árpádházi boldog Margit.⁴⁸⁶ E zárdá romjai nyugaton látszanak a Szent Benedek-hegy alatt, a Séd-patak partján.⁴⁸⁷ Ferrari⁴⁸⁸ szerint 1566 körül szünhetett meg, akkor lakói a török elől Körmendre menekültek, ahol szerzetesnői életük folytatására a szükséges anyagi javakkal el lettek látva.⁴⁸⁹ Rudolfnak 1582-ből való, Körmenden tartózkodó apácák számára kiállított adománylevele⁴⁹⁰ mindenestre e nővérekre vonatkozik. Körmendről az 1605. évi Bocskay-féle mozgalmak folytán menekültek. Utóbb a még életben levők ismét visszatértek. Teljes kihalásukkal azonban birtokaik idegen kézre jutottak néhány kivételével, melyeket Draskovits György győri püspök a rend magyarországi visszaállítására ismét odaigért.⁴⁹¹

2. *Margit-Sziget.* A margitszigeti zárda 1252-ben lön alapítva.⁴⁹² IV. Béla leánya, boldog Margit, miután mint gyermek néhány évet — mint fentebb láttuk — a veszprémi zárdában töltött, ide került és itt töltötte szent szerzetesi életét 1270-ben bekövetkezett⁴⁹³ haláláig. E zárdát pápák és királyok vetekedve halmozták el legkülönfélébb egyházi és világi kedvezményekkel. Magának IV. Bélának alapítólevele 1255-ből való.⁴⁹⁴ IV. Sándor pápa 1257-ben kiveszi e zárdát az esztergomi érsek joghatósága alól és közvetlen a római szentszéknek rendeli azt alá.⁴⁹⁵ IV. Orbán 1264-ben ujólag a szentszék pártfogásába veszi.⁴⁹⁶ Itt halt meg, egyházi és világi főuraktól körülvéve, IV. Béla király 1270-ben, a zárda szomszédságában épített palotájában.⁴⁹⁷ IV. László király a Margitszigeten levő néhány más zárda, kastély és hozzátartozandóságuk kivételével az egész szigetet Erzsébet királyi hercegnőnek, ki e zárdában apáca volt, adományozta, és ezzel tulajdonkép magának e monostornak.⁴⁹⁸ V. Ince pápa 1276-ban az asylum, menedékhely kiváltságával ruházza fel.⁴⁹⁹ III. Miklós pápa a IV. László által tett adományokat hagyja jóvá 1280-ban.⁵⁰⁰ IV. Márton összes elődei által e zárdának adott kiváltságokat és jogokat jóváhagyja 1283-ban.⁵⁰¹ IV. Miklós felmenti őket a pápai követek ellátására vonatkozó minden-

nemű kötelezettség alól 1291-ben.⁵⁰² Erzsébet anyakirálynő 1380-ban 100 forintot hagy a szigeti domonkos apácákra.⁵⁰³ Zsigmond 1393-ban e zárdát azon kiváltsággal látja el, hogy a királyi személyenkön kívül más bíró ne ítélkezessen ügyeiben. 1404-ben pedig engedélyezi, hogy minden birtokukat elévülésre való tekintet nélkül visszaszerezhetik.⁵⁰⁴ E nővéreknek a domonkosrendi férfiszerezettel való kapcsolatáról a margitszigeti férfikonventnél, a törökök elől való menekülésük utáni letelepedésükről Nagyszombatban pedig a nagyszombati férfizárdánál történt említés. Apácái közül 1635-ben még kettő élt a pozsonyi klarisszáknal, 1637-ben, a rend magyarországi visszaállítási évében pedig már csak egy.⁵⁰⁵ Nagy kiterjedésű birtokainak jegyzékét birjuk.⁰⁶ Visszaállításukról és birtokaik visszaszerzéséről 1756-ban volt szó,⁵⁰⁷ de minden eredmény nélkül. — E zárdához a szerzetesi életszentség számos példáján kívül hazánk nagyfontosságú egyházirodalmi és művelődéstörténeti emlékei fűződnek. Nemes és hazafias kötelességet teljesít ezért székesfővárosunk, midőn legujabban e zárda nagykiterjedésű romjait szakszerűen kiásatja.

3. *Beregszász.* Plodius és nyomán Ferrari⁵⁰⁸ továbbá Pázmány⁵⁰⁹ említik. Ferrari⁵¹⁰ újabb zárdának tekinti. A plébániatemplommal szemben, a plébániaház helyén állott. A vallási és polgárháborúk pusztították el.⁵¹¹

4. *Brassó*. A brassói domonkosrendi apácák zárdája és temploma 1530-ban került idegen kézre.⁵¹² Alkalmasint ezen apácák gyóntatója lehetett azon domonkosrendi István, ki 1524 körül Brassóban mint apácagyóntató szerepel.⁵¹³

5. *Lábatlan*. Az angyalokról elnevezett Szűz Mária volt e zárdának védőszentje Pázmány szerint. 1492-ben létezett.⁵¹⁴

6. *Németi*. Plodiusnál, utána Ferrarinál ki Barsmegyében keresi⁵¹⁵ és Pázmánynál⁵¹⁶ fordul elő. Thuróczy és Szentiványi szerint már 1370-ben létezett.⁵¹⁷ Egy Németiben lévő Szent Domonkosról elnevezett kolostorban a pénzhamisítás miatt vádolt Zarázberki László már 1339-ben keres menedéket.⁵¹⁸

7. *Pécs*. Plodius, Ferrari⁵¹⁹ és Pázmány⁵²⁰ említik. Ferrari aránylag újabb keletűnek tartja.⁵²¹ A város bástyáján kívül feküdt. 1461-ben Dienes esztergomi bíboros-érsek Péter pécsi olvasókanonokot bizza meg e zárda több városi hölgygyel folytatott vitájának eldöntésével. Egy birtokcseréjüket a pápa 1470-ben hagyja jóvá. E zárda Dorottya nevű perjelnöje a szent Lélek-ről elnevezett római társulatba lőn beírva.⁵²²

8. *Székesfehérvár*. Először a Guidonis-féle 1365-ig folytatott zárdanévsorban fordul elő.⁵²³ Árpádházi boldog Margit életszentségének tanui

között 1276-ban Sennyei Katalin margitszigeti domonkos-apácától megtudjuk, hogy mielőtt a margitszigeti zárdába került volna, három évig egy fehérvári monostorban volt.⁵²⁴ Mint székes-fehérvári apáca szerepel 1280-ban Moysnak, a királynő tárnokmesterének leánya.⁵²⁵ Igaz, sem ez utóbbi esetben, sem Sennyei Katalinnál e fehérvári apácazárda rendi hovátartozandósága nincs külön jelezve. Rupp⁵²⁶ szerint romjai tán a keresztes-lovagok házának és a „Jancsár-kut“-nak táján volt. Rupp ugyanott felhozott azon megjegyzése, hogy árpádházi boldog Margit a hozzá tartozóitól kapott ajándékokból a fehérvári apácazárdának adott, szerintem inkább e város domonkosrendű férfizárdájára vonatkozik.⁵²⁷

b) *Szent Domonkos III. Rendjének ujabbán alapított és ma is létező zárdái hazánkban :*⁵²⁸

1. *Kőszeg.* Alapított 1868-ban. Alapítását Anselmi Tamás kiváló domonkosrendi tartományfőnöknek és első perjelnökjének D' Azula Margitnak köszöni. Első nővéreit Grácból és Sopronból nyerte. Jelenleg 31 karnővére és 29 laikus nővére van. E zárdával kapcsolatban elemi leányiskola, polgári leányiskola, elemi és polgári iskolai tanítónőképző áll fenn. A bejáró növendékek száma 426, a bennlakóké 98, magántanuló 104.

2. *Vasvár*. Alapítási éve 1889. Felállítását Szenczy püspök alapítványának köszöni. Első apácai Kőszegről jöttek. 7 karnővére, 11 segédnővére van. Hatosztályu elemi és négyosztályu polgári iskolája van. Bennlakó növendéke 66, bejáró 320.

3. *Kassa*. Alapított 1903 február havában. A kassai domonkos III. rend több buzgó tagja Vlačil Jácint domonkosrendi atya fáradozására 1888-ban a gyári munkások gyermekei számára óvodát, illetőleg menedékházat nyitott. Ebből fejlődött a zárdá. Az épületet négy harmadrendi, Kunst M. Ágnes, Jané M. Magdolna, Janitor M. Róza és Dulyák M. Lucia, emelte, kik 1903. február negyedikén mint apácák is be lettek öltöztetve. Kőszegről pedig Hoffmann M. Paula főnöknő, Föts M. Terézia és Laufnitzegger M. Franciska nővérek jöttek. Jelenleg 16 apáca lakja. A zárdával kapcsolatban menedékház, óvoda, négy osztályu elemi és négyosztályu polgári iskola áll fenn. Bejáró növendék 645, bennlakó 25.

4. *Hódmezővásárhely*. 1903-ban, augusztus 18. lőn alapítva. Alapítói Schusztér Konstantin váci püspök, Lichtner Gáspár hódmezővásárhelyi plébános és Lengei Józsefné. Első apácáit Kőszegről kapta. 6 karapáca-tanítónője és 9 dolgozó nővére van. Négyosztályu elemi és

négyosztályu polgári iskolával kapcsolatos. Bejáró növendéke 335, bennlakó 52.

5. *Szombathely*. 1905-ben keletkezett. István Vilmos dr. néhai szombathelyi püspök, a vasvár-szombathelyi székeskáptalan és több jótevő együttesen kétszázezer koronát kitevő adományának köszönheti létét. A hátralevő összeg kölcsöntőkéjét a ház 1915-ig törlesztette. A kőszegi anyaházból kapta első nővéreit. Jelenlegi számuk 22. Kisdedóvója, elemi és polgári leányiskolája és óvónőképzője van. Bejáró növendéke 650, bennlakó 50.

B) Magyarország területén kívül eső, azonban történelmével kapcsolatos domonkosrendi apácázárdák :

Magyar domonkosrendi apácák letelepedéséről a dalmáciai *Nona*-ban és *Zára*-ban a tatárjárás korában már a veszprémi apácázárda kapcsán megemlékeztünk.

Magyar vonatkozásu ezenkívül a szent Péterről elnevezett *Nápoly*-i domonkosrendi apácázárda annyiban, hogy IV. László magyar király özvegye, Izabella e zárdában töltötte végső napjait,⁵²⁹ végül a svájci *Thöss* apácázárdája, hol, mint dolgozatunk elején láttuk,⁵³⁰ az utolsó árpádházi nősarj, III. Endre leánya Erzsébet, halt meg mint domonkosrendi apáca 1336-ban.

C) Apáca zárdák hiányos, vagy téves domonkosrendi vonatkozással:

Gyula. Abból, hogy a gyulai apácák, kik már jóval régebben, tán már az Árpádok alatt léteztek, 1559-ben a Nagyváradra menekült domonkosrendi apácákkal közösen birják a békésmegyei Királyságot, Bunyitay⁵³¹ e gyulai apácák domonkosrendi jellegére következtet.

Hahót. Hogy a zalamegyei, Pölöske mellett fekvő Hahótnak bencésapátságát tekinthette alkalmasint tévesen Pázmány és nyomában Ferrari és többen domonkosrendi apácazárdának; hogy a horvátországi Csázma meletti *Ivanics* 1246-ban alapított apácazárdájának domonkosrendi jellege nem világos; hogy a *Nagyszombatban* 1240-ben és 1251-ben említett apácák klarisszák és nem domonkosrendiek voltak, a magyar rendtartománynak a tatárjárásig terjedő történetéről szóló munkámban kifejtettem.⁵³²

Somlyóvásárhely-t IV. Béla a margitszigeti domonkosapácáknak adományozza. Később ugyanott benedekrendi, majd ezek után premontrei apácákat találunk.⁵³³ Volt-e valaha itt zárdájuk is domonkosrendi apácáknak, arra nincs adatunk.

Torna, vagy Tormova. E zárda domonkosrendi jellege⁵³⁴ sem Ruppnál,⁵³⁵ ki oda bencés apácákat helyez, sem Balicsnál,⁵³⁶ ki rendi hová-

tartozandóságáról nem tesz említést, nem fordul elő.

A Fabri-féle 1524 körül készült erdélyi domonkos névsorban *Besztercén*,⁵³⁷ *Nagyszebenben*, *Kolozsvárt*⁵³⁸ és *Segesváron* találunk domonkosrendieket mint apácagyóntatókat.⁵³⁹ Ebből némi valószínűséggel domonkosrendieknek tarthatnók az illető apácákat.

Íme rövid vázlatban a domonkosrend magyar zárdatörténete.

Forrásidézések és jegyzetek.

1. A domonkosrend történelmének legjobb összefoglaló ismertetése: Mandonnet O. P.: *Preachers (Order of), The Catholic Encyclopedia*, XII. 354—370. New-York, 1911.

2. *Annal. Contin., Analecta* I. 49. — M. O. F. P. H. III. 2. — *Annal. Contin., Analecta* I. 48. visszautasítja a domonkosrendi Guidonis Bernátnak *Annal. O. P. I.* 637. felhozott nézetét, mely szerint e rendtartományokra való osztás már az első, 1220-ban ugyancsak Bolognában lefolyt nagykáptalonon történt volna.

3. M. O. F. P. H. III. 2 és *Annal. O. P. I.* 637 szerint a rendnek akkor már 60 kolostora volt; Qu—Ech. I 21 T jegyz. azok számát 40-re becsüli; *Annal. Contin., Analecta* I 48 pedig 30 körül állapítja meg.

4. *Annal. O. P. I.* 637; Ferrari 24 és 504; Mortier I 130.

5. V. ö. péld: M. O. F. P. H. I 194—195.

6. V. ö. péld: Ferrari 31 és 504; Année Dominicaine, Février 609.

7. *Annal. Contin., Analect.* I 324; v. ö: Bodrogiensis, M. O. F. P. H. I 305; Ferrari 24—25 és függeléke 65—66; Qu—Ech. I. 21 T jegyz; *Annal. O. P. I.* 644—645; Michele Pio I 330. hasáb; — bold. Szádokról v. ö: Ferrari 68 és függeléke 71; Michele Pio I 333. hasáb; Année Dominicaine, Juin 44 s köv. 11; Bodrogiensis, M. O. F. P. H. I 305 d jegyz. — Egyesek, így például Severinus Cracoviensis, a magyar domonkosrendi tartomány megalapítását szent Jácintnak, a rend Lengyelországban és északkeleti Európában való nagy terjesztőjének tulajdonítják, abból indulva ki, hogy nevezett szent régi krónikák szerint „primus in septentrione fundator nuncupetur et fuerit”. E következtetés alaptalanságát Ferrari 29—31 mutatja ki.

8. Bodrogiensis, M. O. F. P. H. I 305; Ferrari 25 és függeléke 65—66; Qu—Ech. I 21 T jegyz; *Annal. O. P. I.* 644 jegyz; Michele Pio I 330. hasáb; v. ö: Sarti—Albicius I 385 Nr. VII; Fejérpataky, Figyelő III 190—191 Sarti 1769-iki kiadása után.

9. Sarti—Albicius I 385 Nr. VII; Fejérpataky, Figyelő III 190—191.

10. Fejérpataky, Figyelő III 190—191.

11. Mandonnet, Cath. Enc. XII 364 s utána Pfeiffer 19.

12. V. ö. péld: Sarti—Albicius I 385 Nr. VII.

13. Így például egy 1231-ben a páduai főiskolán „artes liberales”-t tanuló magyar főesperes, kit a domonkosrendi Jordanus de Saxonia „juvenis magni ingenii optime institutus in artibus”-nak nevez, szintén belépett a domonkosrendbe. (Békefi: Árp. közokt. 50 Denifle: Univ. Mitt. I 282—293 után.)

14. Cormier: Diane 150 és 43—45.

15. Monumenta Conventus Bononiensis (O. P.) Analect. I 72;

16. Balme-Collomb III 188—192. V. ö. Annal. O. P. I. Appendix 374—375. hasáb; Annal. O. P. I 476.

17. Annal. O. P. I 644—645; V. ö: Mortier I 218.

18. Annal. O. P. I. Appendix 132. hasáb Nr. 3; Ferrari 39.

19. Mortier I 132.

20. Analect. I 325 i. jegyz. ezt végérvényesen tisztázza.

21. Bodrogiensis, M. O. F. P. H. I 305.

22. Annal. Contin., Analect. I 325; Annal. O. P. I 645.

23. Bodrogiensis, M. O. F. P. H. I 305; Annal. Contin., Analect. I 325—326; v. ö: Ferrari 38 s. utána Annal. O. P. 645.

24. Ferrari 38, 521, v. ö: 27.

25. Ferrari 534 Plodius után, v. ö: Ferrari 38 és 27 s. Ferrari után péld. Annal. O. P. I 645.

26. Bodrogiensis, M. O. F. P. H. I 305 s. köv. 11.

27. V. ö; péld. Ferrari 32.

28. V. ö: péld. Bodrogiensis, M. O. F. P. H. I 305.

29. Qu.-Ech. I IX.

30. Annal. Contin., Analect. I 326.

31. Ferrari 25—27 és Specimina 1—2. Az eddigieket v. ö: Pfeiffer, Religio 1912 305—307 és Pfeiffer 15—26.

32. A domonkosrend magyarországi történetének ezen korszakáról tárgyal Die Ungarische Dominikanerordensprovinz von ihrer Gründung 1221 bis zur Tatarenverwüstung 1241—1242 c. munkám. A domonkosok nagymagyarországi tevékenységére hivatkozik IV. Ince pápa is egy 1253-ból való levelében, amelyben azon népek közt, kiket a hittérítő domonkosok felkeresnek, a Nagy-Magyarországban lakó magyarokat is említi. (Lásd péld. Ferrari 577.) Érdekes kapcsolatba hozza Julián uti tapasztalatait Munkácsi Bernát (Akad. Ért. 1916 61 és 76 11.) az esztergomi fogolytáborban 1915 folyamán végzett votják nyelvi és néprajzi tanulmányaival.

33. Pauler II 472.

34. Q.-Ech. I. I.; v. ö. Pfeiffer 27—28.

35. M. O. F. P. H. III. 66. s. köv. 11., 166. s. köv. 11.

36. Pfeiffer 27.

37. M. O. F. P. H. IV. 411.

38. E rendi reformot Ferrari 582—592. 11. és gazdag bécsi domonkoszárdai levéltári adatok alapján Mortier IV. 459—480. 11. hozza.

39. Ábel 37—46.

40. A segesvári zárdánál említjük, e dolgozat 59. l.

41. A nagyszombati zárdánál említjük, e dolgozat 52. l.

42. L. e dolgozat 58—61. l.

43. Ferrari 595. l. 1565-re, M. O. F. P. H. X. 28. l. pedig 1561-re teszi e panasz elhangzásának idejét.

44. Knausz: tapolcz. apáts., M. Sion I. 1863. 604; v. ö.: Mortier V. 509—510. — Ezen Kermendi Gáspár nem tévesztendő össze a XVIII. századbeli Körmendi Jánossal, ki a váci domonkosoktól a ferencrendiekhez ment, 1721-ben pedig ismét visszavétetett a domonkosrendbe. Qu.-Ech.-Coulon, Fasc. V. 365.

45. Ferrari 595—597; Mortier VI. 39—40.

46. Pfeiffer 13.

47. Lásd az illető zárdáknál e dolgozat. 66, 53, 55, 44, 63, 68, 69, l.

48. Schemat. O. P. Austr.—Hung. 1914. 7—8.

49. és 50. Lásd az illető zárdáknál e dolgozat. 68, 88—90. l.

51. A magyar domonkosrendtartomány zárdáinak legrégibb névsora 1303-ból való. Szerzője a domonkosrendi Guidonis Bernát. (Pfeiffer 27.) E Guidonis-féle zárdalajstromot 1363-ig, illetőleg 1365-ig kiegészítve Ferrari (506—507, v. ö.: 537.) közli. Ugyancsak értékesíti Ferrari (506—507. és 542.) az 1459-ben elhunyt domonkosrendi szent Antonin „Summa Hystorialis” c. művében készült és a Guidonis-félén alapuló zárdanévsorát. A Plodius-féle (Ferrari 503. és 542.) és Pázmány-féle (Ferrari 507. és 542. Péterffy II. 278—279) zárdanévsorokat Ferrari példájára szintén értékesítjük. A Pázmány-féle a domonkosrendi Johannes Michale-Pius Bononien-sis 1607-ben Rómában megjelent „De viris illustribus Ordinis Praedicatorum” c. munka alapján, továbbá Pázmány saját utánírása révén készült. (Péterffy II. 278. Pfeiffer 27.) A Kaprinay-féle (M. S. Kaprinay quart LXXII. 257—262.) ezek után a domonkosrendi monasteriologiára nézve újat nem nyújt. A Karc-su-féle (II. 111—139.) néhány helynév írására vonatkozólag ad utbaigazítást. Szarka Gyulának a váci domonkoskonvent történetéről írt becses munkája függelékében (Szarka 108—111.) közölt magyar domonkosrendi zárdalajstroma az általa felhasználott gazdag, részben még kiadatlan forrásokkal együtt sokban szintén értékes utbaigazítást nyújtott. — A dalmát zárdákra nézve van egy e zárdáknak a magyar rendtartományból való kihatása alkalmával 1380-ban készült névsor (Bullar. O. P. II 297—298.) Az erdélyiekre nézve pedig egy, mely az összes akkori rendtagokat is megnevezi, az 1524 körüli időből. Ez utóbbiról a segesvári zárdá kapcsán történik említés e dolgozat 60. l. — Megjegyzendő végre, hogy e zárdanévsor

sorok, kezdve az 1303-iktól, rendszerint csak az egyházjog és rendi jog szerint végérvényesen megszervezett konventeket sorolják fel, a kisebb, konventi jelleggel nem bíró rendházakat pedig említésen kívül hagyja (Pfeiffer 28 8. jegyz.)

52. Lásd az illető zárdáknál e dolg. 41, 50, 58. l.

53. Lásd az 51. jegyz.

54. Veszely, M. Sion I 1863 366.

55. Fabritius, Arch. d. V. f. sieb. Landesk. Neue F. V 31.

56. Veszely, M. Sion I 1863 366.

57. A budai Magyar Országos Levéltár kézirata, Domjniani Fasc. 34. Nr. 7: 1552. Extractus ex relatione Caesarerorum Commissarorum ad Transsylvaniam delegatorum, devolutionem, duorum ad fluvium Marusium situatorum oppidorum Alvincz et Borboregh perhibens: ". . . Monasterium in Alvincz Ordinis Praedicatorum, ex quo postea Monachus fecit castellum in quo vitae suae exitum invenit . . ."

58. Rupp II 374; v. ö.: Cat. M. S. U. Bp. II II 686 Nr. 32.

59. Ferrari 511.

60. Rupp II 375.

61. Rupp II 374.

62. Cat. M. S. U. Bp. II II 684 Nr. 4; Rupp II 374—375.

63. Mon. Vat. H. Ser. I II 188.

64. Eszterházy: A kolozsvári domonkosok, M. Sion IV. 1866 575.

65. Péterffy II 279.

66. Rupp III 199.

67. Fabritius, Arch. d. V. f. sieb. Landesk. Neue F. V 33.

68. Qu.-Ech. I IX.

69. Ferrari 521.

70. Ferrari 521.

71. M. O. F. P. H. IV. 150.

72. Ferrari 516.

73. Fabritius, Arch. d. V. f. sieb. Landesk. Neue F. V 31—32.

74. Schemat. O. F. M. Transsylv. 1906 64.

75. Rupp III 205.

76. „Fr. Matheus Vicarius loci haral" (Fabritius, Arch. d. V. f. sieb. Landesk. Neue F. V 31.)

77. Pfeiffer 31.

78. M. O. F. P. H. III 71.

79. Rupp: Budapest 108.

80. Vég hely, Századok IV 626.

81. Fraknoi I 121—122.

82. Wenzel, Tört. Tár IV 1857 137 Nr. 235.

83. Rupp: Budapest 107.

84. Palugyay 180—181, v. ö.: 179.

85. Schier : Buda Sacra 57; Rupp : Budapest 106.
86. Péld. Ábel 36—46. Petrus Nigrinek mint bölcselőnek ismertetése és méltatása Heszek István dr. kassaegyházmegyei áldozópap tollából nemsokára megjelenik.
87. Mortier V 260 s köv. 1.
88. Mortier V 271.
89. Fabritius, Arch. d. V. f. sieb. Landesk. Neue F. V 25.
90. Fabritius, Arch. d. V. f. sieb. Landesk. Neue F. V 26.
91. Margalits I 480.; Pfeiffer 34.
92. Theiner I 184 Nr. 340, v. ö: Pfeiffer 34.
93. Pauler II 177, v. ö: Pfeiffer 34.
94. Pauler II 517 Nr. 134°, v. ö: Pfeiffer 34.
95. Tkalčić I 240—241 Nr. 248.
96. Pfeiffer 33—34.
97. Koller III 349.
98. Ferrari 517. — Czobor-Szent-Mihály a mai Zombor helyén keresendő. (Borovszky : Bács-Bodrog vm. 1207.)
99. Bullar. O. P. III 583 Nr. 128.
100. Rupp. III 38.
101. Bunyitay I 191.
102. Bunyitay I 168 Theiner I 507 után.
103. Bunyitay II. 433, v. ö.: Kereszturi I. 280.
104. Bunyitay II. 444—446.
105. Pfeiffer 44. Margalits I. 481. után.
106. Pfeiffer 44.
107. Péterffy II. 279.
108. Ferrari 510.
109. Ferrari 508.
110. Ferrari 531, v. ö.: Rupp I. 25.
111. Pfeiffer 31 Knauz I. 280—281. Nr. 326 után.
112. Pfeiffer 31—32 Potthast I. 812. 9508, Knauz I. 308. Nr. 370. stb. után v. ö.: Pfeiffer 124.
113. Knauz II. 26. Nr. 10.
114. Balics II. II. 351—352 Knauz II. 71. Nr. 54. és M Sion III. 1865. 623. után.
115. Csáka : Esztergom helyrajza, M. Sion V. 1867. 348.
116. Knauz : Eszterg. okm., M. Sion III. 1865. 933—935. Hasonlóképp említik 1289-ben (u. o. 955—957.) és 1296-ban (u. o. 938—939.)
117. Mon. Vat. H. Ser. I. II. 177. Nr. 44.
118. Rupp. I 26.
119. Ferrari 591, Mortier IV. 473. v. ö.: Rupp. II. 125—126, Csánki I. 251.
120. Lásd e dolgozat 25—26 l. v. ö.: Pfeiffer 26. 30. jegyz. és Pfeiffer, Religio 1912. 305.

121. Mon. Vespr. I. 281—283. v. ö.: Pfeiffer 32—33.
122. Mon. Vespr. I. 369.
123. Mon. Vespr. I. 282—283.
124. Knauz: Néhány sor Gyórról, M. Sion I. 1863. 793—794,
v. ö.: Pfeiffer 33.
125. Rupp. I. 439—440.
126. Ferrari 522. s utána Rupp I. 439—440.
127. Romanus: Suppl. Praesul. Jaur. 60—64.
128. Lamatsch 249.
129. Erdélyi—Sörös V. 683.
130. Teutsch—Firnhaber I. Regesten LXXXIV. és Urkunden-
buch 222—223.
131. Teutsch—Firnhaber I. Regesten LXXV. és Urkunden-
buch 185—187.
132. Teutsch—Firnhaber I. Regesten LXXIX és Urkunden-
buch 206—207.
133. Fejér VII. II. 206.
134. Szeredai 59—60.
135. Rupp III. 190.
136. Szeredai 19—20.
137. Fabritius, Arch. d. V. f. sieb. Landesk. Neue F. V. 30.
138. Lásd e dolgozat 60—61 l.
139. Fabritius, Arch. d. V. f. sieb. Landesk. Neue F. V.
28—29.
140. Lásd Pfeiffer 37 és 39; Rupp III 190.
141. Lukcsics, Kath. Szemle 1913 1122.
142. Nekünk csak a másik Fehérvár, Székesfehérvár do-
monkosrendi apáczaárdájáról van tudomásunk. Lásd e dolg. 87-88 l.
143. M. O. F. P. H. IX 352; Ferrari 541.
144. Schemat. O. P. Austr.-Hung. 1914 27.
145. Qü.-Ech. I IX.
146. Ferrari 506—508.
147. Stuhlmann 1—4.
148. Rupp II 254.
149. Mortier IV 461—462.
150. Ferrari 589—590; Mortier IV 467—468.
151. Ferrari 590—591; Mortier IV 473.
152. Ferrari 512.
153. Schemat. O. P. Austr.-Hung. 1914 28, v. ö.: Kassai
Egyházm. II 731—732.
154. Kemény 15.
155. Schemat. O. P. Austr. — Hung. 1914 28,; Kassai
Egyházm. II 732.
156. Kemény 15.

157. Rupp. II 254; v. ö: Ferrari 512, Schemat. O. P. Austr.-Hung. 1914 28.

158. Rupp. II 254—255.

159. Ferrari 513—514; Cat. M. S. U. Bp. II 684 Nr. 3; Rupp II 254.

160. Schemat. O. P. Austr.—Hung. 1914 28 és Kassai Egyházm. II. 232 1684-re, Lamatsch 69 1698-ra teszi; v. ö: Rupp II 255.

161. Schemat. O. P. Austr.—Hung. 1914 28, v. ö: Kassai Egyházm. II 732.

162. Rupp II 256.

163. Kézirat a budai Magyar Országos Levéltárban, Index Actorum Piarum Foundationum, sub Litt. D. Fasc. 14 Nr. 159: „Circa Capitalis 4000 flor. Conventui Patrum Dominicanorum Cassoviensi pro certo Molendino Fisco Regino cesso exolutionem, ejusdemque securam elocationem“. Acta de anno 1769. Nr. 4.

164. Békefi: pásztói apáts. 1702—1814 557—558.

165. Schemat. Dioec. Cassov. 1847 94 134.

166. Schemat. Dioec. Cassov. 1854 153, 127.

167. Kassai Egyházm. II. 732.

168. Schemat O. P. Austr.—Hung. 1906. 30.

169. Récsei: Kassai pk. könyt. 11—12.

170. Fejér VII. IV. 161—162. Nr. 180. s. utána Balics II. II. 353.

171. Mon. Vat. H. Ser. I. IV. 278. Nr. 334.

172. Bár a kolozsmonostori bencés apátságnak voltak a domonkosrendből kikerülő apátja is — például Polnar (lásd e dolgozat 59. l.) és Kolozsvár (lásd e dolg. 51—52. l.) — kolozsmonostori domonkoszárdá létezése, mint azt Szarka (109. l.) feltételezi, nem igazolható. A Szarka nyomán általunk is értékesített 1491. és 1498. évi oklevelek (Budai Magyar Országos Levéltár, Diplomatikai Osztály 30479. és 30478.) csak a kolozsvár-óvári domonkoszárdá és a kolozsmonostori nem domonkosrendi jellegű hiteleshelyre vonatkoznak. Később, 1693-ban volt ugyan szó az óvári templom mellett a monostori templom átadásáról is a domonkosok részére, de siker nélkül. (Cat. M. S. U. Bp. II. II. 383—384. Nr. 512.)

173. Jakab: Kolozsvár I. 299—303.

174. Rupp. III. 215.

175. Cat. M. S. U. Bp. II. II. 319. Nr. 42.

176. Cat. M. S. U. Bp. II. III. 314. Nr. 64.

177. Fabritius, Arch. d. V. f. Sieb. Landesk. Neue F. V 29—30

178. Fabritius, Arch. d. V. f. sieb. Landesk. Neue F. V 27.

179. Rupp III 215.

180. Eszterházy: A kolozsvári domonkosok, M. Sion IV 1866 563.

181. Rupp III 215—216.
182. Schemat. O. F. M. Transsylv. 1906 63.
183. Cat. M. S. U. Bp. II 383—384 Nr. 512; v. ö;
172. jegyz.
 184. Ferrari 506; v. ö: 515.
 185. Ferrari 515.
 186. Békefi: Balaton 226; Eml. Hituj. kor. I 124 Nr. 126.
 187. Theiner: Slav. Merid. I 526—527 Nr. 711.
 188. M. O. F. P. H. IX 354; Kereszturi I 280, utána Bu-nyitay II 434—435.
 189. Mon. Vespr. III 308—309 Nr. 459.
 190. Fabritius, Arch. d. V. f. sieb. Landesk. Neue F. V 26.
 191. Lásd e dolgozat 87. l.
 192. Pfeiffer 43 Qu.-Ech. I IX, Ferrari 507, 508, 523 és Koller VII 123 után.
 193. Mon. Vespr. I CII.
 194. Mon. Vespr. I XXXIV.
 195. M. O. F. P. H. III 42.
 196. Fejér IV II 487
 197. Finke 45, 52—53.
 198. Mon. Vespr. I 137—138 Nr. 168.
 199. Mindenesetre a margitszigeti és nem a budai domonkosperjelre vonatkozik a „Prior Ordinis Praedicatorum de Insula” elnevezés. Ezen Benedek püspökségéről lásd bővebben Mon. Vat. H. Ser. I II 134—177, Nr. 44.
 200. Mon. Vespr. III. 155—157. Nr. 261.
 201. Mon. Vespr. III 246 Nr. 382 s utána Békefi: Balaton 105.
 202. Marczali 309, Mangold 53.
 203. Qu.-Ech. I IX.
 204. Ferrari 507.
 205. Ferrari 508.
 206. Ferrari 520; v. ö: Pfeiffer 41.
 207. Koller VII 123.
 208. Péterffy II 280.
 209. Marczali 309.
 210. M. G. SS. XVI 34 1242-re, Pauler II 166 1241 április 11-re teszi; v. ö: Pfeiffer 38.
 211. Fejér V III 130; Teutsch-Firnhaber I Regesten LXIV, •Urkundenbuch 129.
 212. Fejér VII II 206.
 213. Bullar. O. P. III 199 Nr. 295; v. ö: Lamatsch 69.
 214. Békefi: Kápt. isk. 434.
 215. Fabritius, Arch. d. V. f. sieb. Landesk. Neue F. V. 30—31.

216. M. O. F. P. H. IX 200.
 217. M. O. F. P. H. IX 214.
 218. M. O. F. P. H. IX 229.
 219. Fabritius, Arch. d. V. f. sieb. Landesk. Neue F. V 26
 jegyz. s utána lpolyi, M. Sion V 1867 671 2. jegyz.
 220. Ferrari 514, 529—530, 534.
 221. Qu.-Ech. I IX.
 222. Ferrari 508, 532.
 223. Rupp. I 105—106.
 224. Ferrari 532.
 225. Borovszky I 371—372. — Mint a domonkosrend ma-
 gyarországi történetéhez tartozó adatot itt említjük meg, hogy a
 csanádi egyházmegyének Kolozsvári Jánoson kívül egy másik, a
 domonkosrendhez tartozó püspöke is volt a görög származású
 Macripodari Jácint személyében. Macripodarit 1658 február 27-én
 nevezte ki a király csanádi püspökké. Végrendeletében mint sco-
 piái püspök, csanádi választott püspök, tihanyi apát, sasvári főes-
 peres s esztergomi kanonok, soproni javadalmas és királyi taná-
 csos szerepel. (Borovszky I 379—380.)
 226. Rupp I 105—106.
 227. Ferrari 546—551; v. ö: Rupp I 106.
 228. Ferrari 532.
 229. Kereszturi I 280.
 230. Bullar. O. P. IV 170—171 Nr. 109.
 231. Bunyitay II 436—437, III 68, 121—122.
 232. Theiner I 169 Nr. 304; Pfeiffer 72, 43.
 233. Békefi: Pécsi egyet. 9.
 234. Békefi: Pécsi egyet. 47—57.
 235. Békefi: Pécsi egyet. 63—122. különösen 66 és 63.
 Mandonnet (Cath. Enc. XII 361—362.) szerint oly helyen, hol do-
 monkosrendi konvent és azzal rendi előírás szerint (v. ö: Man-
 donnet i. m. 360.) mindenhol egybekapcsolt theologiai iskola léte-
 zett, vagy pedig egyéb, hittudományi iskolával kapcsolatos kol-
 dulórendi zárda, a pápák ujonnan keletkező egyetemeknek e már
 létező hittudományi iskolákra való tekintettel nem engedélyeztek
 új hittudományi kart. A koldulórendiek ily hittudományi iskolája
 sokszor aztán mint hittudományi kar szervesen bele is olvadt az
 új egyetembe. — Pécssett az egyetem keletkezésének idején volt
 domonkosrendi konvent, tehát a domonkosok szabályzata szerint
 egyuttal theologiai iskola. Tán ez az oka annak, miért nem enge-
 délyezett a római szentszék az ujonnan alapított pécsi egyetemnek
 külön hittudományi kart is. — A pécsi domonkosok egyetemi szent-
 beszédei mindenesetre tanúság az egyetem és a rend bizonyos
 kapcsolatára.
236. Lásd e dolgozat 65. l.

237. Rupp I 365.
238. Péterffy II 414—415.
239. Mon. Vespri. I 198 1276-ból hozza ezen elnevezését;
lásd továbbá Ferrari 524 s ezek után Pfeiffer 29.
240. Ferrari 524, v. ö.: Balics II II 354 és Rupp: Budapest 244.
241. Rupp: Budapest 244.
242. Balics II II 354.
243. Knauz I 295 Nr. 346; a többi forrásokat lásd Pfeiffer 30.
244. Ferrari 59 s utána többen, lásd Pfeiffer 30.
245. Ferrari 56—61, lásd a többi forrásokkal együtt Pfeiffer 30.
246. Rupp: Budapest, 244. és I. sz. térkép.
247. Rómer 54.
248. Csánki: Szent-Erzsébetfalva, Századok 1893. 16—26.
Pfeiffer 31.
249. M. O. F. P. H. III. 165—171.
250. Pauler II. 454., 457., 464., 582. Nr. 369.
251. Fejér VIII. I. 266. v. ö.: Rómer 54, 185. Rupp:
Budapest 245.
252. Rómer 60.
253. Rómer 65.
254. Rómer 184.
255. Rómer 184.
256. Szarka 22.
257. Schemat. O. P. Austr.—Hung. 1914. 30.
258. Rómer 185.
259. Schemat. O. P. Austr.—Hung. 1914. 30.
260. Palugyay 354.
261. Qu.—Ech. I. IX.
262. Ferrari 508.
263. Koller VII. 123.
264. M. O. F. P. H. VIII. 414.
265. Ferrari 524—525.
266. Pfeiffer 35; v. ö.: Ferrari 525.
267. Qu.—Ech. I. IX.
268. Ferrari 507, 508, 525.
269. Nagy I.: Zichy ökl., Századok III. 1869. 595.
270. Mon. Hung. Hist. XII. 391; Balics II. II. 354.
271. Rupp. II. 313.
272. Balics II. II. 354; v. ö.: Knauz II. 370. Nr. 367.
273. Rupp. II. 313.
274. Bodrogensis, M. O. P. H. I. 308.
275. Ferrari 508.
276. Ferrari 527.

277. Ipolyi, M. Sion. V. 1867. 488—489.
 278. Teutsch—Firnhaber I. Regesten LXXIX, Urkundenbuch 205—206.
 279. Ipolyi, M. Sion. V. 1867. 490.
 280. Fejér VII. II. 207; v. ö.: Veszely, M. Sion I. 1863. 366.
 281. Ipolyi, M. Sion. V. 1867. 492—495.
 282. Fabritius, Arch. d. V. i. sieb. Landesk. Neue F. V. 1—40.
 283. Ipolyi, M. Sion V. 1867. 590—609, 662—673, 769—776.
 284. Fabritius, Arch. d. V. f. sieb. Landesk. Neue F. V. 3—195
 285. Fabritius, Arch. d. V. f. sieb. Landesk. Neue F. V. 8.
 286. Később szerémi püspök; Eml. Hituj. kor. I. 50. Nr. 50. 3. jegyz.
 287. Fabritius, Arch. d. V. f. sieb. Landesk. Neue F. V. 11—12.
 288. Eml. Hituj. kor. I. 50. Nr. 50; v. ö.: Fabritius, Arch. d. V. f. sieb. Landesk. Neue F. V. 18.; Ipolyi, M. Sion V. 1867. 664.
 289. Ipolyi, M. Sion V. 1867. 594; Fabritius, Arch. d. V. f. sieb. Landesk. Neue F. V. 19. stb.
 290. Fabritius, Arch. d. V. f. sieb. Landesk. Neue F. V. 19.
 291. u. o. 20—22.
 292. u. o. 24—26.
 293. u. o. 26.
 294. u. o. 26—27.
 295. u. o. 27—29.
 296. u. o. 29—33; Ipolyi, M. Sion V. 1867. 769—774.
 297. Fabritius, Arch. d. V. f. sieb. Landesk. Neue F. V. 29—33, v. ö.: a segesvári zárda névsorával, u. o. 23—24. — Fabritius (22—23. v. ö.: 33. 11.) e névsor megírását egyes következtetéssel 1524 március 7. és április 29. közé helyezi. — Mindenesetre még mint novicius szerepel benne az 1523 április 30. felvett Ambrus testvér (Fabritius, 21). Tehát 1523. április 30. elé a névsor megírása nem helyezhető. 1525 után pedig azért nem, mert ez utóbbi évben íródott a segesvári zárda második (Fabritius 23—24) a többi zárdák névsora után pótlólag hozzáírt (Fabritius 33.) lajstrom.
 298. Ipolyi, M. Sion V. 1867. 491.
 299. Ferrari 525—527.
 300. M. S. Kaprinay Quart XX. 257., 271. és LXI 264.
 301. Hőke, M. Sion IV. 1866. 836—837., v. ö.: Rupp I. 183.
 302. Rupp I 183.
 303. Rupp I 184.
 304. Ferrari 511.
 305. V. ö.: M. S. Kaprinay Quart LXI. 264.

306. Ferrari 508.
307. Ferrari 531.
308. Bullar. O. P. IV. 364—365. Nr. 84.
309. M. O. F. P. H. IX. 172.
310. Budai Magyar Országos Levéltár, Dominicani Fasc. 34. Nr. 5. (Antiqu. Nr. 2). „Anno Domini Millesimo Quingentesimo, vigesimo septimo Strigonii in festo beati Stephani Protomartyris ad commissionem propriam Domini Regis datae sunt litterae, quibus mediantibus majestas sua litteras Serenissimi Principis quondam Domini Ludovici Regis praedecessoris et Sorori sui (!) charissimi felicitis memoriae, Religiosis Fratribus ordinis Praedicatorum in opido Simontornya vocato degentibus datas: quibus mediantibus Majestas Sua certam possessionem ipsorum Fratrum Igar vocatam in Comitatus Vesprimiensi et Albensi existentem ab omni solutione Taxarum, et Contributionum in perpetuum eximisse dignoscatur, ita quod iidem Fratres in dicto clauastro singulis septimanis de Sancta Trinitate unam missam perpetuo celebrare debeant (et teneantur), confirmavit gratiose salvo jure alieno.“ Transscript. 1701. Oct. 15. c. sigillo.
311. Schemat. O. P. Austr.—Hung. 1914. 26.
312. Talán ezen első telepről mondja Rupp. I. 520, hogy leégett. Bár az 1760. évi tűzvészre (Schemat. O. P. Austr.—Hung. 1914. 26.) is gondolhatott.
313. Póda 124—125,
314. Schemat. O. P. Austr.—Hung. 1914. 26.
315. Békefi: pásztói apáts. 1702—1814. 407.
316. Póda 125.
317. V. ő.: Lipszky 96.
318. Fabritius. Arch. d. V. f. sieb. Landesk. Neue F. V. 32.
319. u. o 26—27.
320. M. O. F. P. H. IV. 142. — E nagykáptalani iratok kiadója, Reichert ugyanitt a „Soybiniensis“ néven előforduló zárdára gondol. Hogy „Soybiniensis“ Nagyszeben elferdítése, már láttuk e dolgozat 51. l.
321. Rupp. II. 348.
322. M. O. P. H. IV. 110.
323. Péterffy II. 279.
324. Ferrari 531.
325. M. O. F. P. H. VIII. 314.
326. Fabritius. Arch. d. V. f. sieb. Landesk. Neue F. V. 32.
327. u. o 26—27.
328. Qu.—Ech. I. IX.
329. Lásd Pfeiffer 41.
330. M. O. F. P. H. IV. 374. — Itt ugyanis „conventus de uiculis provinciae Ungariae“ szerepel. A kiadó, Reichert pedig hozzáteszi: forsitan „siculis.“

331. Mon. Vespr. I. 70. Nr. 83.
332. Knauz I. 280—281. Nr. 326. A többi forrásokat lásd Pfeiffer 29.
333. Mon. Vespr. I. 117. Másrészt nincs ép kizárva, hogy e megbizás Nándorfehérvár netalán létező domonkoszárdájának perjelére vonatkozik. Lásd e dolgozat 79-80. l.
334. Mon. Vespr. I. 198.
335. Erdélyi—Sörös IV. 139. XII. b. 267.
336. Rupp. I. 241.
337. Schemat. O. P. Austr.—Hung. 1914. 25 ; Rupp. I. 543—544.
338. M. O. F. P. H. XII. 84—85.
339. Schemat. O. P. Austr.—Hung. 1914. 25 ; Rupp. I. 543—545.
340. Schmitth : Ep. Agr. I. 254—255.
341. Péterffy II. 279.
342. Ferrari 531.
343. Karcu II. 139.
344. Bullar O. P. III. 574—575. Nr. 119.
345. Szarka Gyula : Váci domonkosok konvent története. (Lásd forrásaink között.)
346. Szarka 20—42.
347. Ferrari 149—150.
348. Ferrari 148. 533.
349. Eubel 541 ; Szarka 41—42.
350. Szarka 51.
351. Szarka 54.
352. Szarka 55 s köv. 11.
353. Szarka 65.
354. Szarka 75.
355. Szarka 96—97.
356. Szarka 100.
357. Bednár, M. Sion III. 1865. 457—458. — Valjon ez nem azonos-e a Szarka (106. l.) szerint 1778-ban a váci domonkosok közt felsorolt Szőke Alajossal?
358. Ez adománylevél egy újabb másolatát a vaskvári domonkoszárdában láttam. Közli Mon. Hung. Hist. I. Dipl. XII. 151. Nr. 102. Balics II. 365. is említi. V. ö. : Pfeiffer 33.
359. Mon. Hung. Hist. I. Dipl. 627—629.
360. Qu.—Ech. I. IX.
361. Ferrari 506—508 ; Péterffy II. 279.
362. Ferrari 517—518.
363. Lásd e dolgozat 29. l.
364. Schemat. O. P. Austr.—Hung. 1914. 29.
365. Erdélyi—Sörös IX. 83.

366. Margalits II. 652.
 367. Mon. Hung. Hist. I Dipl. XVII. 524—525. Nr. 380. s-
 utána Balics II. II. 356.
 368. Qu. — Ech. I IX.
 369. Ferrari 508.
 370. Péterffy II 279.
 371. Ferrari 535.
 372. Theiner I 184. Nr. 340. V. ö: Pfeiffer 35., lásd e
 dolgozat 36. l.
 373. Margalits I 480.
 374. Eubel 570.
 375. Ferrari 535.
 376. P. Gárzsik Regináld O. P. szóbeli közleménye, ki e
 hirt Brunner Sebestyéntől hallotta.
 377. Koller III 349.
 378. Farlati V. 488.
 379. Farlati V. 498.
 380. M. O. F. P. H. VIII 332.
 381. Topogr. Magn. Regn. Hung. 235.
 382. Bullar. O. P. II. 297—298. Nr. 4.
 383. M. O. F. P. H. VIII. 413—414.
 384. Szarka 111.

Az itt következőben időrendben csoportosítjuk az eddig említett zárdákat, mindenegyesnél felemlítve az illető zárdára vonatkozó első, továbbá soknál az utolsó általunk biztosnak ismert évszámot. Abból, hogy e dolgozat a magyar domonkoszárdáknak nem kimerítő története, világos, hogy a kronológiai adatok sincsenek teljesen kimerítve és így alábbi időrendi csoportosítás sem végérvényes. Nem egy zárda jóval az első általunk ismert évszám előtt, illetve az általunk ismert évszám után is létezett:

- Székesfehérvár 1226, 1538.
 Esztergom 1231, 1414.
 Pest 1233.
 Dubica 1235.
 Pécs 1238, 1788.
 Sárospatak 1238, 1322.
 Csázma 1241, 1433.
 Zágráb 1241, 1474.
 Nagyszeben 1241—2, 1532.
 Verőce 1242, 1303.
 Vasvár 1244.
 Buda 1252, 1526.
 Margitsziget 1259.
 Győr 1270.

- Kecskés 1275.
 Selmezbánya 1275, 1477.
 Gyulafehérvár 1293, 1553.
 Segesvár 1298, 1529.
 Alvinc 1300, 1529.
 Kassa 1303.
 Marča 1303.
 Nagy-Olaszi 1303.
 Nagyszombat 1303, 1567.
 Pozsega 1303.
 Székely-Vásárhely 1303.
 Beszterce 1309, 1529.
 Szeged 1318, 1468.
 Brassó 1323, 1530.
 Debrecen 1326.
 Temesvár 1329.
 Zengg 1380.
 Kolozsvár 1400, 1556.
 Gölnicbánya 1457.
 Mesztegyő 1476.
 Czobor-Szent-Mihály 1479, 1481.
 Ujvár 1479.
 Lábatlan 1489, 1529.
 Kőrösszeg 1489, 1553.
 Nagyváradi 1501, 1560.
 Simontornya 1518, 1527.
 Komárom 1524.
 Szász-Sébes 1524, 1529.
 Székely-Udvárhely 1524, 1529.
 Beregszász 1545.
 Szatmárnémeti 1554, 1560.
 Szombathely 1638.
 Sopron 1674.
 Vác 1692, 1785.
 Pontos évszámot nem találtunk, bár hajdani létezésök biztos :
 Eger.
 Komárom.
 385. Mon. Hung. Hist. I Dipl XX. 564.
 386. Pfeiffer 35—36.
 387. Bullar. O. P. II. 292. Nr. 42.
 388. Ferrari 514, 509.
 389. M. O. F. P. H. VIII 266.
 390. M. O. F. P. H. VIII 288.
 391. Eubel 189.
 392. Gegő 95.
 393. Gegő 92.

394. M. O. F. P. H. IV 411.
395. Bullar. O. P. II 297—298. Nr. 4.
- 395b. Mon. Hung. Hist. I Dipl. XX. 205. Nr. 147; Margalits II. 167. A többi forrásokkal együtt lásd Pfeiffer 42.
- 395c. Farlati V. 73; v. ö: Pfeiffer 36.
396. Annal. O. P. I 424 Nr. 2; v. ö: Pfeiffer 41.
397. Bullar. O. P. I 152—153 Nr. 97.
398. Farlati V. 349—350.
399. M. O. F. P. H. III 199. — Ezen a durazzói zárdára vonatkozó adatokat másokkal együtt lásd: Pfeiffer, Religió 1913 221-222. II.
400. M. O. F. P. H. III. 199.
401. M. O. F. P. H. III. 233.
402. M. O. F. P. H. IV. 411.
403. Theiner: Slav. Merid. I. 105. Nr. 140.
404. Ferrari 523.
405. Qu.—Ech. I. IX.
406. Bullar. O. P. II. 297—298.
407. Ferrari 536.
408. Ferrari 596.
409. Ferrari 596. 520.
410. M. G. SS. XXIX. 243, Pfeiffer 21.
411. Ferrari 596. v. ö: 524, 521, 523.
412. Ferrari 598.
413. Schemat. O. P. Austr. — Hung. 1914. 4.
414. U. o. 5.
415. U. o. 7—8.
416. Lásd pl. e goldozat 26, 42. 1.
417. Schemat. O. P. Austr.-Hung. 1914. 15—33.
418. Ferrari 511.
419. U. o.
420. U. o. 508.
421. U. o. 511.
422. Szarka 109.
423. Péterffy II 279, illetve Karcsu II 139.
424. Pfeiffer 40—41.
425. Ferrari 508.
426. U. o. 512.
427. M. O. F. P. H. III 309.
428. Ferrari 515.
429. U. o. 515, 528—529.
430. U. o. 508.
431. U. o. 515.
432. U. o. 516—517.
433. U. o. 508.
434. U. o. 520.

435. M. O. F. P. H. IV 150.
436. M. O. F. P. H. IX 303.
437. Ferrari 508.
438. Ferrari 520—521.
439. Schemat. Hist. Dioec. Neosol. 1876. 298.
440. Ferrari 526.
441. Wagner: Dipl. Sáros. 556—557.
442. Wagner: Dipl. Sáros. 557—559; Cat. M. S. U. Bp.
- I II 688 Nr. 50.
443. Wagner: Dipl. Sáros. 556—557.
444. Schemat. Dioec. Cassov. 1825 158, 160.
445. Kassai Egyházm. II 764 is.
446. Ferrari 506—507. Wagner e hivatkozását I. Dipl.
- Sáros. 556.
447. Rupp II 255.
448. Csánki I 287.
449. M. O. F. P. H. III 171.
450. Ferrari 510.
451. U. o. 508.
452. Bullar. O. P. I 118. Nr. 3.
453. Lásd e dolgozat 72. l.
454. Ferrari 523, 525.
455. Péterffy II 279.
456. Ferrari 531.
457. Karcsu II 139.
458. M. O. F. P. H. III 220.
459. Schem. O. F. M. Capistr. 1905 54. Eubelt idézve.
460. Ferrari 536.
461. Qu.-Ech. I IX. V. ö. Ferrari 528, 538, Pfeiffer 39.
462. Ferrari 527.
463. Szarka 110.
464. Qu.-Ech. I 60 F. jegyz.
465. Qu.-Ech. I IX.
466. Ferrari 506, 508, 523.
467. Péterffy II 279. V. ö: Pfeiffer 33.
468. M. O. F. P. H. III 135.
469. Szarka 37—41.
470. Ferrari 529.
471. Békefi: Balaton 60—61, 13—14, v. ö: Pfeiffer 46.
472. Fabritius, Arch. d. V. f. sieb. Landesk. Neue F. V. 25.
473. M. O. F. P. H. IX 57. A kiadó Reichert e homályos helynévhez kérdőjelet tesz. — Felemlíti Ferrari is 541.
474. Qu.-Ech. I IX.
475. Ferrari 536
476. Pfeiffer 87, v. ö: 43.

477. Mon. Vespr. I XXIII.
478. Mon. Vespr. I 139—140 Nr. 170. V. ö: Pfeiffer 161—162, 45—47.
479. Péld: Mon. Vespr. I 165.
480. Ferrari 542—543.
481. Mortier I 295.
482. Farlati V 77—78 s utána Fejér IV I 232; v. ö: Békefi: Balaton 60; Pauler II 181; Pfeiffer 46—47.
483. Qu.-Ech. I IX.
484. Ferrari 542.
485. A boldog Ilonára vonatkozó adatoknak különösen kronológiai része még nem látszik egészen tisztázottnak. Ferrari művének 211—219. lapján emlékezik meg róla. Boldog Margit meszternőjének tartja és halálát Plodius és Bzovius nyomán boldog Margit halálának évébe, 1270-be helyezi. Boldog Ilonáról v. ö: Jeszenák: Boldog Ilona; Fawiter: B. Heléne; Luttor: Magyarország. Sz. Ilona, „Religio” 1913 776—778; továbbá az ezen helyeken említett bibliografia.
486. Péld: Mon. Vespr. I 169, 287.
487. Dr. Lovas Elemér pannonhalmi sz. B. r. főisk. tanár ur szíves közlése.
488. Ferrari 543.
489. Ferrari 543.
490. Cat. M. S. U. Bp. II II 684 Nr. 7.
491. Ferrari 543.
492. Mon. Vespr. I XXXIV.
493. Péld: Ferrari 269, továbbá Mon. Vespr. több helyén.
494. Péld: Schmitth: Ep. Agr. I 170—173.
495. Rupp: Budapest 73.
496. Mon. Vespr. I 146.
497. Schmitth: Ep. Agr. I 183.
498. Rupp: Budapest 64.
499. Rupp: Budapest 73; v. ö: Mon. Vespr. I 156—158.
500. Mon. Vespr. II 7 Nr. IV.
501. Mon. Vespr. II. 8. Nr. VI.
502. Mon. Vespr. II. 14. Nr. XV.
503. Schmitth: Ep. Agr. I. 34.
504. Rupp: Budapest 73—74.
505. Ferrari 550—551.
506. Mon. Vespr. I. 158—159.
507. Budai Magyar Országos Levéltár, Index Actorum Piarum Foundationum, sub litt. D., Fasc. 8. Nr. 76: „Circa Monialium Dominicarum in Insulam Leporum seu B. Margarethae reductionem, et Bonorum ad easdem pertinend. revindicationem: Mandatum Suae Majestatis cum acclusa PP. Dominicanorum instantia . . .” 1756.

508. Ferrari 542.
509. Péterffy II. 279.
510. Ferrari 551.
511. Rupp II. 375.
512. Jakab, Tört. Tár. XIII. 1867. 86—87.
513. Fabritius, Arch. d. V. f. sieb. Landesk. Neue F. V. 31.
514. Péterffy II. 279. s Pázmány után Ferrari 542, 552.
515. Ferrari 541, 551—552.
516. Péterffy II. 279.
517. Rupp II. 348.
518. Rupp u. o.
519. Ferrari 542.
520. Péterffy II. 279.
521. Ferrari 551.
522. Rupp I. 556.
523. Ferrari 551, 542.
524. Mon. Vespr. I. 241—242, v. ö.: Balics II. II. 394.
525. Hazai Okmt. VI. 258—259. s utána Balics II. II. 395.
526. Rupp. I. 242.
527. Lásd e dolgozat 66. I. és 334. jegyz.
528. Az itt következő domonkosrendi apácazárdák mindegyikének Főtisztelendő Főnöknőjéhez kérdést intéztem 1916 nyarán e zárdák legfontosabb adataira vonatkozólag. E kérdésekre adott szíves válaszok alapján állítottam össze e zárdák rövid történetét.
529. Balics II. I. 448.
530. Lásd e dolgozat 27. I. és 33. jegyz.
531. Bunyitay II. 498—500.
532. Pfeiffer 47—49.
533. Jerney, Tört. Tár. II. 1855. 124—125.
534. Mon. Vespr. II. CII. jegyz.
535. Rupp. III. 303.
536. Balics II. II. 395.
537. Fabritius, Arch. d. V. f. sieb. Landesk. Neue F. V. 33.
538. U. o. 25.
539. U. o. 24.

Néhány nyomás után észrevett sajtóhiba helyreigazítása:

a 18. lapon	alulról számított 13. sor: Fattatorini helyett <i>Fattorini</i> ;	
a 41. " " "	5. " : 1519.	" 1529;
a 48. " felülről "	8. " : atinos	" latinos;

XB 110 619